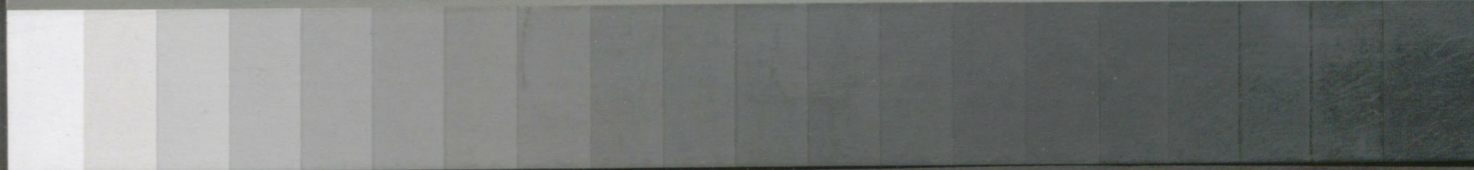

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

sygn. II-28

WŁADYSŁAW JERCHO

ORGANIZACJA OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ DOMÓW MIESZKALNYCH

Przedmowę napisał Major Antoni Wyszyński
Dyrektor Biura Wojskowego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych

W A R S Z A W A

1 9 3 6

NAKŁADEM ZARZĄDU GŁÓWNEGO
LIGI OBRONY POWIETRZNEJ I PRZECIWGAZOWEJ

sygn. II-28

WŁADYSŁAW JERCHO

ORGANIZACJA OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ DOMÓW MIESZKALNYCH

Przedmowę napisał Major Antoni Wszyński
Dyrektor Biura Wojskowego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych

W A R S Z A W A

1 9 3 6

NAKŁADEM ZARZĄDU GŁÓWNEGO
LIGI OBRONY POWIETRZNEJ I PRZECIWGAZOWEJ

WŁADYSŁAW JERCHO

ORGANIZACJA OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ DOMÓW MIESZKALNYCH

Przedmowę napisał Major Antoni Wszyński
Dyrektor Biura Wojskowego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych

W A R S Z A W A

1 9 3 6

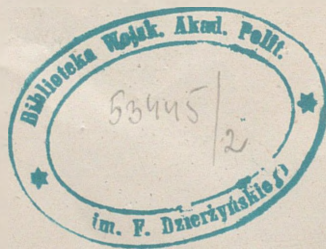
NAKŁADEM ZARZĄDU GŁÓWNEGO
LIGI OBRONY POWIETRZNEJ I PRZECIWGAZOWEJ

355.23(438)

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE

Wydano za zezwoleniem Ministerstwa Spraw Wojskowych
z dnia 18. IV. 36. Nr. 7670/ OPL

i
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 8. V. 36. Nr. Wojsk. OPL/101/3.

PRZEDMOWA.

Nie ulega wątpliwości, że na wypadek wojny i związanych z nią możliwych napadów powietrznych, obrona ludności cywilnej na całym obszarze Państwa staje się problemem niesłychanie ważnym.

Charakter zagrożenia lotniczego i jego rozmiary zmuszają do przygotowania samoobrony w drodze przemysłowej i metodycznej pracy w każdym obiekcie miejskim łącznie z domami mieszkalnymi.

Zorganizowanie samoobrony powinno być oparte na realnych podstawach, przy uwzględnieniu dostatecznych zasobów sił i środków, wykluczając zgóry wszelką improwizację w tym kierunku. Z tych też względów praca majora w st. sp. Władysława Jercho jest obecnie specjalnie aktualna i rzeczowa.

Poruszając temat przygotowania samoobrony w domach mieszkalnych i oświetlając wszechstronnie to zagadnienie z punktu widzenia koniecznego wysiłku i organizacji pracy na tym odcinku, praca ta przyczyni się niewątpliwie do ujednolajnienia poglądów w tej dziedzinie obrony Państwa, dając jednocześnie cenne wskazówki organom powołanym do jej przygotowania.

Dlatego też uważam, że niniejsza praca powinna znaleźć się w ręku tych wszystkich, którzy biorą udział w organizowaniu samoobrony, a zwłaszcza tych, którzy będą powołani na stanowiska kierownicze.

Warszawa, maj 1936 r.

(—) *Antoni Wyszyński*
major

dyrektor biura wojskowego
w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych

WSTĘP.

Samoobrona ludności cywilnej, stanowiąca jeden z fragmentów obrony przeciwlotniczej państwa, staje się specjalnie ważnem zagadnieniem.

Uwzględniając stopień zagrożenia ludności cywilnej, oraz niebezpieczeństwo, jakie mogą wywołać środki napadu lotniczego w większych skupieniach ludzkich i wreszcie charakter środowiska, które powinno być przygotowane do obrony, należy dojść do wniosku, że zorganizowanie samoobrony nasunie duże trudności.

Jednak w miarę tego, jak zagadnienie obrony p-lotniczej staje się coraz więcej powszechne, a prace przygotowawcze zakreślają coraz to szersze kręgi — występuje konieczność rozłożenia ciężarów obrony na całe społeczeństwo, nie tylko w sensie finansowania tej akcji, lecz i czynnej współpracy z organami państwowymi, odpowiedzialnymi za przygotowanie obrony p-lotniczej.

Domy mieszkalne lub bloki O. P. L. domów, jako najmniejsze komórki organizacyjne obrony p-lotniczej, muszą być nie tylko samowystarczalne pod względem obrony i to w stopniu możliwie największym, lecz równocześnie będą miały obowiązek świadczeń na rzecz ogólnej obrony miasta, wyrażający się w obserwacji pewnych terenów miejskich i likwidowania niektórych wypadków na tych terenach. Z warunku tego

wypływają wyraźnie określone wymagania co do stopnia przygotowania obrony p-lotniczej każdego domu.

Wymagania te dadzą się zrealizować przy posiadaniu odpowiednich środków, których uzyskanie będzie możliwe przez łączenie, szczególnie mniejszych obiektów w bloki i udzielenie k-tom bloków pewnej pomocy.

Ponadto wyłania się kwestja doboru i przeszkolenia organów kierowniczych O. P. L. tak w pojedynczych domach, jak i w blokach.

K-tów O. P. L. domów (bloków) należy zaznajamiać nie tylko z ogólnymi zagadnieniami obrony p-lotniczej, lecz jednocześnie trzeba dać im bliższe wskazówki, dotyczące przygotowań samoobrony wyłącznie na odcinku domów mieszkalnych.

Poruszając w niniejszej pracy zasady organizacyjne, obowiązujące przy przygotowaniu obrony tak pojedynczego domu, jak i bloku domów, dając wytyczne co do organizacji samej pracy i jej metod w okresie przygotowawczym, a ponadto uwypuklając obowiązki i sposób postępowania komendanta w okresie pogotowia O. P. L., wreszcie charakteryzując w ogólnych zarysach jego rolę w czasie alarmu lotniczego — pragnę wskazać w sposób możliwie dostępny drogę do zrealizowania zadań, nałożonych na komendantów O. P. L. domów, a tem samem ułatwić im trudną, tak odpowiedzialną pracę.

ZNACZENIE SAMOOBRONY PRZECIWLOTNICZEJ.

Jednem z najważniejszych zagadnień w dziedzinie obrony p-lotniczej miasta jest zorganizowanie samoobrony wszystkich obiektów miejskich, bez względu na ich przeznaczenie. Stopień obronności tych obiektów będzie poniekąd równoznaczny z odpornością miasta na działanie lotnictwa nieprzyjacielskiego.

Ograniczona ilość służb O. P. L. ogólnomiejskich nie pozwoli na interwencję w każdym wypadku i w związku z tem należy pociągnąć do akcji obronnej całą ludność miasta i nadać tej akcji pewną formę organizacyjną.

Groźba zagłady, wisząca nad miastami w razie napadów lotniczych, powinna uprzytomnić ludności, że zorganizowanie się jest konieczne, że w wielu wypadkach trzeba będzie liczyć tylko na własne siły i że każdy musi wiedzieć co ma wykonać i jak się zachować, aby obrona stała się rzeczywiście skuteczną.

KOMÓRKI ORGANIZACYJNE SAMOOBRONY P-LOTNICZEJ.

Najmniejszą komórką, na której terenie powinny być poczynione pewne prace i przygotowania w związku z wymaganiami samoobrony p-lotniczej jest właściwie każda rodzina.

Jeżeli jednak chodzi o zespołowy wysiłek w kierunku planowego zorganizowania służb O. P. L. i stworzenia przewidywanych urządzeń obronnych przez zbiorowisko ludzkie — tą najmniejszą komórką organizacyjną w O. P. L. będzie zasadniczo każdy dom mieszkalny, lub kilka domów, połączonych w t. zw. blok O. P. L. domów mieszkalnych.

Różnica pomiędzy organizowaniem obrony p-lotniczej w domach mieszkalnych, a innych obiektach na terenie miasta, polega przede wszystkim na metodzie pracy, zmierzającej do zrealizowania postulatów tej obrony. Pomijając specjalne zagadnienia, które wyłonią się przy organizowaniu obrony na terenie lokalów publicznych, przemysłowych, szpitali itp., musimy liczyć się z tem, że mieszkańcy domów nie są związani żadną dyscypliną i nie są zorganizowani, że będą to przeważnie kobiety, dzieci, ludzie starzy, chorzy itd., przedenerwowani oczekiwaniem zbliżającego się niebezpieczeństwa i skłonni do paniki; wśród tego elementu trudno będzie utrzymać spokój w krytycznej chwili i przeprowadzić akcję obronną, wymagającą przemyślanych i zorganizowanych czynności; Czynniki psychologiczne odegra tu niewątpliwie decydującą rolę, zmuszając kierownictwo obrony do przewidywania zawczasu możliwości powstania nie tylko nadzwyczaj trudnych sytuacji w chwili napadu, lecz i sposobów reagowania na nie.

Przygotowanie domu i jego mieszkańców do wymagań obrony p-lotniczej zależy od wielu czynników; dlatego też nie sposób określić teoretycznie i przesądzić z góry, jakie poczynania w tym kierunku będą celowe i możliwe w każdym wypadku, gdyż zależy to od warunków lokalnych. Wytyczne organizacji mają charakter ogólny, umiejętność zastosowania ich w terenie zależy od zdolności i odpowiedniego przeszkolenia osób, powołanych do przygotowania obrony domu.

Decydującą rolę odegrają warunki lokalne, t. zn. możliwości personalne i finansowe, oraz warunki techniczne, jeżeli chodzi o urządzenie schronów i pomieszczeń uszczelnionych. Niewątpliwie jednak osoba komendanta O. P. L. domu,

a mówiąc ściślej jego zmysł organizacyjny, zdolność do logicznego myślenia, znajomość środków napadu i terenu, na którym będzie działał — ma niemniejsze znaczenie.

W pewnych okolicznościach rozporządzalne możliwości, wykorzystane nawet w stopniu maksymalnym, niezawsze pozwolą na zrealizowanie postulatów obrony, chociażby w zakresie dostatecznym. Wówczas trzeba szukać wyjścia na innej drodze, zmierzając pośrednio do wytkniętego celu lub stosując środki i sposoby zastępcze. Np. jeżeli w danym budynku nie będzie można urządzić odpowiedniej ilości pomieszczeń ochronnych, uwzględniając niezbędną ilość powietrza na każdą osobę, to trzeba się zgodzić z mniejszą normą powietrza, niż żądane minimum, jednak równocześnie należy zorganizować własną jednostkę odkażającą w celu możliwie jaknajszybszego zlikwidowania środków gazowych na terenie domu lub w pobliżu.

SAMOWYSTARCZALNOŚĆ OBIEKTÓW MIEJSKICH POD WZGLĘDEM OBRONY P-LOTNICZEJ.

Organizacja O. P. L. wymaga, aby każdy budynek był samowystarczalny pod względem obrony, tak samego gmachu jak i jego mieszkańców. Warunek ten ma doniosłe znaczenie z uwagi na całokształt obrony miasta, ułatwiając władzom w dużym stopniu opanowanie ogólnej sytuacji wytworzonej napadem i umożliwiając skierowanie całego wysiłku tam, gdzie służby lokalne poszczególnych domów okażą się niewystarczające do opanowania położenia.

Dlatego też komendant O. P. L. domu będzie zmuszony liczyć przede wszystkim na własne siły i wolno mu wzywać pomocy tylko w tym wypadku, gdy charakter, czy też rozmiary zjawiska, powstałego podczas napadu, przekroczą możliwości zlikwidowania go rozporządzalnymi siłami i środkami.

Ponadto trzeba liczyć się z tem, że służby domowe nie mogą ograniczyć się do likwidowania niebezpieczeństwa, zagrożającego bezpośrednio własnym domom, lecz będą zmuszone wziąć udział w ogólnej akcji ratowniczej na terenie miasta, czy to przychodząc z pomocą sąsiadom, czy też usuwając w miarę możliwości niebezpieczeństwo na pewnych odciinkach terenów wyłącznie miejskich, które zostaną przydzielone im do obserwowania.

Skoro dążymy już nietylko do samowystarczalności poszczególnych domów mieszkalnych, lecz poruczymy im obowiązek pewnych świadczeń na rzecz miasta, musimy jednocześnie zapewnić możność zorganizowania odpowiednich służb.

BLOKI O.P.L. DOMÓW MIESZKALNYCH.

Ponieważ pojedyncze domy, nawet większe, w wielu wypadkach nie będą w stanie samodzielnie zorganizować obrony w stopniu wystarczającym nawet dla własnych potrzeb, możemy wówczas łączyć po kilka (kilkanaście) domów, z tem, że będą one broniły się wspólnie. Tym sposobem powstaną bloki domów, jako komórki organizacyjne O. P. L., dysponujące już znacznie większemi zasobami ludzi i środków.

W miastach mniejszych, gdzie przeważają domy małe, a nawet jednomieszkaniowe, łączenie tych domów w bloki, siłą rzeczy, będzie jedynem wyjściem, dającym możność zorganizowania ich obrony.

Zasada tworzenia bloków O. P. L. dotyczy nietylko domów mieszkalnych; w wielu wypadkach mogą być łączone w bloki i inne obiekty miejskie.

Bardzo duże obiekty mieszkalne, posiadające wszelkie dane, aby podołać wymaganiom obrony p-lotniczej, mogą być traktowane, jako samodzielne jednostki organizacyjne O.P.L.

Wreszcie mniejsze domy można łączyć w bloki wspólne

z większymi obiektami zamieszkałymi, wyrównując tym sposobem szanse obrony.

Ilość domów w poszczególnych blokach może być różna, zależnie od warunków lokalnych, czyli położenia domów, ich wielkości i ilości mieszkańców.

W śródmieściu większego miasta, posiadającego kilkupiętrowe kamienice, bloki domów mogą łączyć w sobie po 3--6 obiektów mieszkalnych.

W dzielnicach zabudowanych domami mniejszemi, ilość ich w poszczególnych blokach może być podwójna, lub nawet poczwórna.

W tych zaś wypadkach, gdy całe dzielnice miejskie składają się z tego rodzaju domów, że zorganizowanie ich samoobrony jest wykluczone, nawet przyłączeniu w bloki, nie pozostanie nic innego, jak przewidzieć obserwację i chociażby prymitywną obronę przeciwpożarową w każdym domu oraz pomoc służb ogólnomiejskich.

W tych okolicznościach organizację terenową należy ująć również w system blokowy, łącząc po kilka (kilkanaście) domów z jednoosobowym kierownictwem obrony, upoważnionem do zwracania się o pomoc do k-ta O. P. L. dzielnicy.

Różnorodność warunków w naszych miastach, a nawet w poszczególnych dzielnicach większych ośrodków, zmusza do indywidualnego stosowania zasad obrony, wykluczając zgóry zbyt rygorystyczne traktowanie tych zasad.

Przy ustalaniu bloków O. P. L. trzeba dążyć do zapewnienia wewnętrznej komunikacji pomiędzy poszczególnymi domami. Gdyby połączenia te dziś nie egzystowały, należy je stworzyć. Komunikacja pomiędzy domami ma zasadnicze znaczenie i pod tym kątem widzenia zakreślamy granice bloków. Ponadto domy, przynależne do danego bloku, powinny stanowić, jeżeli to będzie możliwe, pewną całość zamkniętą, przyczem pożądanę jest, by figura geometryczna bloku była zbliżona do kwadratu, prostokąta lub koła, co przy odpowiednim rozmieszczeniu komendy bloku i wspólnych służb

ułatwi łączność i zagwarantuje szybszy dostęp służb do każdego domu.

Łączenie domów w bloki może mieć miejsce wzdłuż ulicy lub wgląb, t. zn. w kierunku prostopadłym do ulicy; boki bloku mogą graniczyć nawet z czterema ulicami. Zasadniczo należy unikać form bloków bardzo wydłużonych, podobnych do kieszki, lecz licząc się z tem, że w pewnych okolicznościach nie da się tego uniknąć, musimy zgodzić się na mniej odpowiednią figurę bloku. Nieraz zajdzie konieczność połączenia w jeden blok domów, znajdujących się po obydwóch stronach ulicy, co jest również do przyjęcia.

W każdym bądź razie przy takim czy innem połączeniu domów w bloki, trzeba uwzględniać w pierwszym rzędzie dogodność kierownictwa, łączność pomiędzy poszczególnymi domami i łatwy dostęp służb do wszystkich domów bloku.

Tworzenie bloków O. P. L. domów w dużym stopniu ułatwi przeprowadzenie ogólnej akcji obronnej w mieście; bloki domów, mając możność zorganizowania liczniejszych i silniejszych zespołów służb obrony p-lotniczej, będą zdolne do prowadzenia samodzielnej akcji ratowniczej w daleko większym stopniu, niż pojedyncze domy; ponadto zadanie komendanta O. P. L. dzielnicy zostanie znacznie ułatwione przy mniejszej ilości jednostek na terenie dzielnicy, bezpośrednio mu podległych.

Bloki domów zatwierdzają lokalne władze administracji ogólnej.

ZASADY ORGANIZACJI OBRONY P-LOTNICZEJ DOMÓW MIESZKALNYCH.

Aby zorganizować dom mieszkalny stosownie do postulatów obrony p-lotniczej, trzeba uświadomić i wyszkolić jego mieszkańców, stworzyć pewne służby i urządzenia, uzyskując w tym kierunku pomoc czynników fachowych; te różno-

rodne czynności muszą być powiązane w ten sposób, aby w końcowym wyniku dały pewną logiczną całość, umożliwiającą przeprowadzenie akcji obronnej.

Wymagania obrony, oraz możliwości ich zrealizowania, są to sprawy zasadnicze, nieraz trudne do pogodzenia.

Charakter przygotowań obrony p-lotniczej domu wymaga jednolitego kierunku w pracach okresu pokojowego, przeprowadzenie zaś akcji obronnej jednoosobowego kierownictwa w chwili zagrożenia.

Zgodnie z tą zasadą zorganizowaniem obrony p-lotniczej domu kieruje komendant O. P. L. domu, przyczem jest on odpowiedzialny nietylko za racjonalne dostosowanie zasad obrony do danych warunków lokalnych, lecz i za ich zrealizowanie.

Przytoczone powyżej zadania wkładają na barki komendanta ciężkie i odpowiedzialne obowiązki, wymagające doboru odpowiedniego kandydata, jego przeszkolenia i udzielenia mu pewnej pomocy.

O ile chodzi o pomoc w pracach, tak organizacyjnych, jak i technicznych, k-t* ma do swej dyspozycji zastępców i kierowników poszczególnych służb O. P. L. na terenie domu (o czem mowa niżej) oraz może w każdej chwili zwrócić się o pomoc do L. O. P. P., Zw. Str. Poż. lub P. C. K., zależnie od rodzaju interesujących go spraw.

Przyszły k-t powinien być odpowiednio przeszkolony. W tym celu powołuje się k-ta na specjalne kursy, organizowane przez L. O. P. P.

Zakres wspomnianych kursów da k-towi pewne wiadomości, orjentujące go w całokształcie akcji przygotowawczej O. P. L. domu. Co do zorganizowania pojedynczych fragmentów obrony domu, k-t będzie miał ogólne pojęcie, umożliwiające mu ujęcie tych spraw z punktu widzenia organizacyjne-

* W dalszym ciągu zamiast pełnego tytułu „komendant O. P. L. domu“ będziemy używać skrót „k-t“.

go; natomiast nie będzie on przygotowany do technicznego rozwiązania poszczególnych zagadnień obrony.

Po skończeniu kursu k-ci muszą uzupełniać swe wiadomości zapomocą literatury, wskazywanej przez L. O. P. P.

Stopień przygotowań O. P. L. domu zależy od położenia domu, przy uwzględnieniu oczywiście możliwości tak personalnych, jak i materialnych.

Bezkrytyczne dążenie do największego zabezpieczenia każdego domu, oraz stworzenia największej ilości służb zasadniczo byłoby fałszywe, ze względu na różnorodny stopień zagrożenia, który musimy przewidywać na zasadzie pewnego prawdopodobieństwa.

Licząc się z możliwością ograniczonych zasobów, nawet przy łączeniu domów w bloki O. P. L., a zwłaszcza brakiem ludzi, niezbędnych do zorganizowania służb, możemy poruczyć niektórym służbom wykonanie kilku czynności w akcji obronnej.

Np. służbę odkażającą można połączyć ze służbą rat.-san. lub służbą p-pożarową ze służbą techniczną.

W omawianych wypadkach wśród członków służby odkażającej powinna być jedna osoba, dokładnie zaznajomiona z metodami odkażania, druga zaś przeszkolona na odpowiednim kursie w zakresie rat.-san.

Analogiczne zasady obowiązują przy łączeniu innych służb domowych.

Jednak łączenie służb niewątpliwie utrudni przeprowadzenie obrony domu, to też, w miarę możliwości, należy dążyć do organizowania służb jednorodnych. Obowiązujące zasady co do zakresu przygotowań obrony p-lotniczej domu zostaną podane do wiadomości k-towi na wyżej wspomnianym kursie, zadaniem zaś k-ta będzie celowe dostosowanie tych zasad do warunków lokalnych.

Projektując plan obrony domu, k-t powinien przede wszystkim uświadomić sobie, jakie służby i urządzenia techniczne byłyby pożądane, a w związku z tem ustalić niezbędną

ilość ludzi, sprzętu i środków. Następnie zbadać możliwości pod tym względem na terenie domu i, jeżeli zajdzie konieczność redukcji pierwotnego planu, to siłą rzeczy trzeba go będzie uszczuplić w pewnym zakresie, rezygnując z tych czynników obrony, bez których ostatecznie można się obejść w danych warunkach.

Szkolenie służb O. P. L. na terenie domu nie należy do obowiązków k-ta. Szkolenie to wymaga fachowego i gruntownego przygotowania z poszczególnych dziedzin obrony, czego k-t nie będzie posiadał, zresztą nie pozwoli mu na to jego praca zawodowa, której zazwyczaj poświęca większą część dnia.

Rola k-ta w organizowaniu służb ograniczy się:

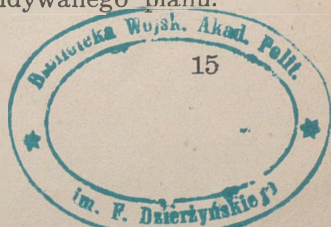
- 1) do ustalenia niezbędnej ilości służb,
- 2) do dobrania personelu,
- 3) do troski o sprzęt,
- 4) do troski o wyszkolenie służb.

Sprawa wyszkolenia służb należy do instytucji społecznych, współpracujących z władzami w dziedzinie przygotowań obrony p-lotniczej.

Każda z wspomnianych instytucji powinna wyszkolić w poszczególnych domach (blokach) kadry przewidzianych służb O. P. L. w ilości zależnej od warunków lokalnych i możliwości finansowych danej instytucji. Z utworzonych tym sposobem związków, k-t domów wybierze kierowników poszczególnych służb domowych.

Chodzi mianowicie o to, by k-t O. P. L. domu (bloku) dysponował ludźmi odpowiednio wyszkolonymi w poszczególnych zagadnieniach obrony, którzy pod jego ogólnym kierownictwem organizowaliby swe służby, stanowiąc jednocześnie organ fachowo-doradczy k-ta.

Specjalizacja pracy przy przygotowaniu domu do O. P. L. odciąży k-ta od konieczności wnikania w sprawy drobne i w każdy szczegół przy organizowaniu służb, czy też wykonywaniu urządzeń obronnych i da mu możliwość sprawowania ogólnego kierownictwa, stosownie do przewidywanego planu.

Decentralizacja akcji przygotowawczej jest niezbędną, nawet na tak małym odcinku, jakim będzie każdy dom mieszkalny. Zresztą celowość zorganizowania poszczególnych fragmentów O. P. L. na terenie domu przez specjalne osoby, odpowiednio przeszkolone w zakresie ich przyszłych funkcji, uzasadnia się tem, że przecież niema możliwości uniwersalnego szkolenia k-tów domów i tworzenia z nich specjalistów we wszystkich dziedzinach obrony, na to nie będzie ani czasu, ani możliwości.

A jednak obrona wymaga tych specjalistów, gdyż w przeciwnym razie przygotowania staną się więcej niż problematyczne, a skutki tego mogą okazać się w przyszłości wysoce tragiczne.

Obawy braku ludzi przy rozwiązywaniu omawianego zagadnienia w sposób projektowany są nieistotne. Tak czy inaczej zorganizowanie służb O. P. L. domów mieszkalnych jest przewidywane, a więc chodzi tylko o to, by spośród osób, przeznaczonych do każdej służby, wybrać jedną lub dwie, więcej inteligentne i przedsiębiorcze, oraz przeszkolić je w zakresie ich przyszłych funkcji, ale przeszkolić solidnie; dlatego też obowiązek prowadzenia prac przygotowawczych musi być narzucony wybranym osobom, przymusowo wyszkolonym. Z powyższego wynika, że powołanie kierowników nie wpłynie na zwiększenie etatów, przewidywanych służb.

Zadaniem kierowników służb domowych będzie opracowywanie projektów poszczególnych fragmentów obrony na terenie domu, dbanie o stopniową realizację tych projektów, zorganizowanie służb i szkolenie ich członków, oraz przeszkolenie mieszkańców domu w różnych zagadnieniach obrony.

Gdyby na terenie domu były projektowane urządzenia techniczne o charakterze specjalnym, lub wspólne pomieszczenia ochronne, obliczone na większą ilość ludzi z zastosowaniem wentylacji, to jasne jest, że do wykonania tych projektów należy zwrócić się o fachową pomoc do L. O. P. P. Projektowanie wspomnianych urządzeń przez k-ta O. P. L. do-

mu nie wytrzymuje krytyki i może mieć miejsce jedynie w tych nielicznych wypadkach, gdy k-tem będzie inżynier-budowniczy, któremu zagadnienia techniczne O. P. L. nie są obce.

K-t domu powinien być dokładnie zaznajomiony ze sposobem urządzenia pomieszczeń uszczelnionych i z prowizorycznym ich zabezpieczeniem od słabszych podmuchów, z zachowaniem się w tych pomieszczeniach i z ich wykorzystaniem i to w takim stopniu, aby mógł udzielić wyczerpujących wskazówek lokatorom domu. Urządzenie pomieszczeń uszczelnionych nie przedstawia specjalnych trudności i wiadomości w tym kierunku, nabyte na kursach w zupełności wystarczają. Zresztą L. O. P. P. przewidziała tę potrzebę i przy wyszkoleniu k-tów domów omawia się dokładnie tę sprawę.

KIEROWNICTWO AKCJĄ OBRONY DOMU W CZASIE NAPADU LOTNICZEGO.

Prócz zorganizowania obrony domu, k-t kieruje całą akcją obronną w czasie napadu. Zadanie to będzie nadzwyczaj trudne i odpowiedzialne, tembardziej, że ład i spokój wśród mieszkańców domu może być nieraz zakłócony nie tylko w chwilach samego napadu, ale nawet jego zbliżania się; oprowadzenie zaś sytuacji w tych warunkach będzie wymagało od k-ta dużej rozwagi, szybkiej orjentacji i zdolności do przeprowadzenia swych decyzji w okolicznościach wyjątkowo niesprzyjających. Dlatego też k-tem powinien być człowiek energiczny, przewidujący i umiejący radzić sobie w każdym położeniu, oraz o tyle inteligentny, aby mógł podołać powierzonemu zadaniu, uzyskując tym sposobem autorytet wśród mieszkańców domu. Prócz walorów osobistych k-t domu winien cieszyć się zaufaniem mieszkańców, co z jednej strony w dużym stopniu ułatwi mu przeprowadzenie koniecznych prac w czasie pokojowym, z drugiej zaś kierownictwo obroną w

chwilach napadu. Z tych też względów jest wskazane, aby k-ta domu wybierali sami mieszkańcy domu, uświadomieni uprzednio, jakie zadania oczekują go w czasie pokoju i w okresie wojny.

WYZNACZENIE K-TÓW O.P.L. DOMÓW MIESZKALNYCH.

Wyznaczanie k-ta z urzędu byłoby o tyle niedogodne, że zbyt obciążałoby władze, odpowiedzialne za przygotowanie obrony danego miasta; zresztą pozostawienie swobody wyboru lokatorom domu ma znaczenie moralne, podkreśla bowiem, że mieszkańcy powinni samoistnie dążyć do zorganizowania obrony na własnym terenie.

Za obieralnością k-ta przemawia jeszcze i ten wzgląd, że w miarę rozwoju prac przygotowawczych O. P. L. staje się coraz więcej niezbędną ich decentralizacja.

Zorganizowanie wyborów skuteczni administrator lub inny członek administracji domu, gdyż osoby te bliżej znających lokatorów i dlatego najłatwiej przeprowadzą racjonalne wybory.

Przed dokonaniem wyboru, osoba przeprowadzająca wybory uświadomi lokatorów o co mianowicie chodzi, jakie zadania oczekują k-ta w przyszłości, a w związku z tem, jakie wymagania są wysuwane w stosunku do jego osoby. Gdyby administrator domu nie orjentował się w zagadnieniach O. P. L. i nie czuł się na siłach do wyjaśnienia mieszkańcom domu istoty rzeczy, wówczas zwróci się do L. O. P. P. z prośbą o wydelegowanie prelegenta, lub może zaprosić jednego z lokatorów, któremu zagadnienia O. P. L. są dostatecznie znane.

Po dokonaniu wyboru zgłasza się nazwisko kandydata władzom administracji ogólnej w celu zatwierdzenia go na stanowisku k-ta O. P. L. domu.

Gdyby wybór k-ta nie doszedł do skutku z jakichkolwiek powodów, wtedy wyboru dokonuje administrator (właściciel)

domu i zgłasza nazwisko kandydata władzom administracji ogólnej.

Wybór odpowiedniego kandydata ma doniosłe znaczenie; to też w miarę możliwości należy upatrzyć taką osobę, któraby rzeczywiście odpowiadała określonym warunkom. Na kursa przeznaczone dla k-tów nie należy delegować osób w nieodpowiednim wieku, lub niedołążnych i chorych oraz mało inteligentnych.

Wreszcie k-ta O. P. L. domu mogą wyznaczyć z urzędu władze administracji ogólnej.

Ponieważ inicjatywa wyborów, czy też wybór k-ta O. P. L. domu zostaje narzucony administratorom względnie innym członkom administracji domów, należy je uświadomić o zagadnieniach obrony p-lotniczej wogóle, o roli domu, jako najmniejszej komórki w całokształcie organizacji O. P. L. oraz o ich obowiązkach, zwłaszcza jeżeli chodzi o wybór odpowiednich k-tów O. P. L. domów. Poruszona sprawa uświadomienia administratorów domów należy do kompetencji L. O. P. P., która zorganizuje dla nich odpowiednie kilkugodzinne kursy.

Czynny udział w wyborach k-ta mogą wziąć miejscowi instruktorzy L. O. P. P., w celu wyjaśnienia wyborcom konieczności zorganizowania samoobrony, jej zasad i obowiązków, ciążących na k-cie domu w okresie przygotowawczym i okresie wojennym.

ORGANIZACJA PRACY I JEJ METODY PRZY PRZYGOTOWANIU OBRONY P-LOTNICZEJ DOMU.

Zakres i charakter obowiązków k-ta O. P. L. domu w tak stosunkowo nowej i mało znanej dziedzinie, jaką jest obrona p-lotnicza, wymaga ustalenia organizacji prac, związanych z przygotowaniem obrony domu i zorientowania k-ta

w metodach pracy, które mu nie tylko ułatwią, lecz i umożliwią wywiązanie się z zadania.

Ponieważ k-tem O. P. L. domu będzie obywatel, zmuszony jednocześnie do wykonywania swej pracy zawodowej, absorbującej go większą część dnia, trzeba ułatwić mu, w miarę możliwości, spełnienie zadania, za które jest on odpowiedzialny z racji narzuconego stanowiska i wskazać drogę, którą powinien dążyć do celu.

PODZIAŁ CAŁOKSZTAŁTU PRAC O.P.L. DOMU NA 2 ETAPY.

Całokształt prac O. P. L. na terenie domu w okresie przygotowawczym można podzielić na dwa etapy. Pierwszym etapem będzie okres wstępny, poprzedzający przystąpienie do właściwych prac, związanych z organizacją obrony p-lotniczej domu; prace w tym okresie dadzą się ująć następująco:

- 1) ukończenie przez k-ta właściwego kursu,
- 2) pobieżne zaznajomienie się z terenem domu i przybliżone określenie rodzaju i składu służb O. P. L.
- 3) wybór zastępców,
- 4) wybór kandydatów na kierowników poszczególnych służb,
- 5) delegowanie wspomnianych kandydatów na odpowiednie kursy.

Drugi etap rozpocznie się po ukończeniu prac organizacyjnych i szkoleniowych okresu poprzedniego i polega na przystąpieniu już do właściwej organizacji O. P. L. domu w następującej kolejności:

- 1) szczegółowe zaznajomienie się z terenem domu, wspólnie z kierownikami poszczególnych służb,
- 2) zorganizowanie szkolenia lokatorów domu,
- 3) opracowanie planu organizacyjnego poszczególnych służb O. P. L. i przystąpienie do jego realizowania; plan or-

ganizacji służb należy rozumieć, jako ostateczne ustalenie rodzaju i składu służb, wyznaczenie członków służb, ustalenie rodzaju i ilości niezbędnego sprzętu, wyszkolenie służb (spół i termin przeszkolenia).

4) przygotowanie wspólnych pomieszczeń ochronnych na terenie domu, względnie innych urządzeń technicznych, jeżeli będą one przewidywane,

5) opracowanie ogólnego planu obrony domu.

ZAZNAJOMIENIE SIĘ K-TA Z TERENEM DOMU.

Przystępując do zorganizowania obrony p-lotniczej domu, k-t powinien zaznajomić się przedewszystkiem z terenem domu. Kardynałna ta zasada musi być przestrzegana w całej rozciągłości, gdyż zapewni nie tylko racjonalne zastosowanie wymagań obrony p-lotniczej, lecz jednocześnie znacznie ułatwi pracę.

Zaznajomienie się z terenem domu polega:

1) na zbadaniu rozplanowania domu i możliwości komunikacyjnych z poszczególnymi jego częściami, podwórzami i t. p.;

2) na określeniu tych miejsc na terenie domu, które mogą być specjalnie zagrożone podczas bombardowania domu.

Znaczna część domów mieszkalnych w dużych, a nawet średnich miastach zabudowana jest w ten sposób, że podwórza domów można porównać do studzien o głębokości, zależnej od wysokości domów. Podwórza te posiadają przeważnie jedno wyjście, prowadzące przez bramę, co jest o tyle niebezpieczne, że w razie zatarasowania bramy gruzami, kierownictwo obrony domu i jego mieszkańcy zostaną odcięci od komunikacji nazewnątrz. Taka sytuacja może pociągnąć za sobą tragiczne skutki w czasie nalotu. Podwórza-studnie z jednym wyjściem mogą w znacznym stopniu utrudnić akcję p-pożarową i p-gazową. To też w wielu wypadkach trzeba bę-

dzie urządzić przynajmniej jeszcze jedno wyjście, prowadzące chociażby na teren sąsiedniego domu;

3) na zaznajomieniu się z domami sąsiednimi w celu określenia, w jakim stopniu uszkodzenie tych domów lub powstały tam pożar może zagrażać domowi własnemu;

4) na zbadaniu strychów domu i stwierdzeniu, czy są uporządkowane, czy dałoby się usunąć części drewniane, czy dałoby się uodpornić dach, czy będzie możliwe dokonanie prac, zmierzających do uodpornienia strychu na działanie ognia i w jakim zakresie prace te mogą być uskutecznione; ustalić te miejsca, które mogą być szczególnie niebezpieczne i przyczynić się do rozprzestrzenienia pożaru; ponadto należy zbadać wszystkie dojścia na strych i ustalić stopień ich bezpieczeństwa pożarowego, możliwości wykorzystania ich dla akcji p-pożarowej i ratowniczej oraz jako drogę komunikacyjną pomiędzy piętrami;

5) na zbadaniu klatek schodowych, t. zn. ich odporności w stosunku do ognia i określeniu, które miejsca będą wymagały specjalnej ochrony p-pożarowej, a przynajmniej szczególnej obserwacji. Lustrację strychów i klatek schodowych k-t przeprowadzi wspólnie z kierownikiem, służby p-pożarowej, a ponadto może zażądać pomocy fachowych czynników Związku Straży Pożarnych;

6) na zbadaniu przewodów kanalizacyjnych, wodociągowych, gazowych i innych, oraz możliwości ich zabezpieczenia tam, gdzie to okaże się konieczne;

7) na zbadaniu możliwości urządzenia schronu lub schronów domowych w piwnicach, względnie innych miejscach, najwięcej do tego celu nadających się;

8) na zbadaniu poszczególnych mieszkań i wskazaniu lokatorom domu, które pomieszczenia należy brać pod uwagę przy projektowaniu pomieszczeń uszczelnionych (czynność ta może być powierzona kierownikowi O. P. G. domu);

9) na wyborze pomieszczeń dla służb domowych i sprzętu.

Całkowite zaznajomienie się z terenem domu wymaga po-
zatem:

1) zorjentowania się w przybliżeniu, którzy mieszkańcy domu będą zdolni do wzięcia czynnego udziału w służbach O. P. L. domu ze względu na stan swego zdrowia lub rodzaj wykonywanej pracy zawodowej.

2) określenia, ilu jest mężczyzn, kobiet, dzieci, ludzi starych, niedołączonych i t. p., aby zorjentować się co do podziału mieszkańców domu na dwie grupy: broniących i bronionych.

Przytoczone wskazówki nie są wyczerpujące i jasne jest, że przy zapoznawaniu się z terenem domu może wyłonić się cały szereg innych spraw, z którymi k-t powinien dokładnie zaznajomić się.

Szczegółowa analiza terenu domu da podstawę do stworzenia ogólnego planu obrony, oraz zorjentuje k-ta, w jakim kierunku należy położyć największy nacisk przy organizowaniu obrony, a także pozwoli mu na szybkie zorjentowanie się co do stopnia zagrożenia całości domu, lub jego poszczególnych części w czasie napadu.

ZORGANIZOWANIE AKCJI UŚWIADAMIAJĄCEJ I SZKOLENIO- WEJ DLA MIESZKAŃCÓW DOMU.

Następnym zadaniem k-ta będzie zorganizowanie akcji uświadamiającej i wyszkoleniowej mieszkańców domu, gdyż tylko w ten sposób wywoła on zainteresowanie zagrożeniem O. P. L. i zapewni sobie niezbędną pomoc.

Praca ta jednak nie ruszy gładko z miejsca, gdyż społeczeństwo niechętnie mówi i myśli o wojnie, a tembardziej nie jest skore do włożenia jakiegokolwiek wysiłku w kierunku przygotowania się na wypadek wojny, która niewiadomo kiedy i czy wogóle będzie.

Pomimo to, że przykłady ostatnich lat, wynikię na tle zbrojnych nieporozumień, świadczą niezbicie o olbrzymiem

niebezpieczeństwie, wynikającym z działania lotnictwa, sprawa przygotowania się może nietylko jest lekceważona, ile grzęźnie w kłopotach i troskach codziennego życia.

Jednak niebezpieczeństwo lotnicze będzie tem mniejsze, im ludność wcześniej przystąpi do odpowiedniego przygotowania się.

Trzeba stworzyć przeświadczenie, że mieszkańcy domu są poniekąd odpowiedzialni, nietylko za bezpieczeństwo swych własnych mieszkań, lecz i za dom jako całość. Należy wyjaśnić, że zorganizowanie obrony p-lotniczej domu jest sprawą wspólną mieszkańców domu, że wysiłki pojedynczych ludzi będą bezcelowe i zmarnowane, że w czasie napadu nie można liczyć wyłącznie na pomoc organów państwowych, co jest często praktykowane w warunkach pokojowych np. w czasie klęsk żywiołowych. Dlatego też przygotowanie samoobrony leży przedewszystkiem w interesie samej ludności cywilnej.

Przeprowadzenie akcji uświadamiającej na terenie domu przysporzy dużo kłopotów, chociażby z tego względu, że k-t domu będzie miał do czynienia z ludźmi różnych klas społecznych, o różnym poziomie inteligencji i różnej sytuacji materialnej. Osiągnięcie dodatnich wyników w tak niesprzyjających warunkach zależy prawie wyłącznie od pomyślności i energii k-ta, oraz jego umiejętności podejścia do sprawy. Jeżeli uda mu się przełamać obojętne, a nieraz niechętnie nastawienie współlokatorów domu, może on być pewny, że jego zamierzenia zostaną wykonane bez większych zgrzytów i nieporozumień.

Jednem z poważniejszych zagadnień będzie przeszkolenie mieszkańców domu, co należy rozpocząć po ukończeniu kursów przez kierowników służb domowych.

Przeprowadzenie akcji obronnej podczas napadu w środowisku nieprzeszkolonym, chociażby w minimalnym zakresie, będzie nietylko trudne, ale może stać się wogóle niemożliwe.

L. O. P. P. organizuje w tym celu kursy informacyjne dla ludności; jednak przeszkolenie w tej drodze musielibyśmy rozłożyć na lata; ponadto uruchomienie tych kursów jest uciążliwe, trzeba ludzi ściągać, absorbują one w dużym stopniu instruktorów, których ilość jest ograniczona, a wreszcie są kosztowne. Zaniechanie tych kursów nie byłoby jednak pożądane z wielu względów, lecz równolegle trzeba dążyć, jeżeli już nie do przeszkolenia, to przynajmniej do gruntownego uświadczenia ludności na miejscu, t. zn. na terenie poszczególnych domów. W tym celu k-ci domów zorganizują odczyty dla współlokatorów, wyznaczają jako prelegentów kierowników poszczególnych służb, oraz wezmą osobisty czynny udział w akcji uświadcniającej. Następnie trzeba wskazać ludności odpowiednie broszurki, zalecane przez L. O. P. P. i zachęcić do zaznajomienia się z nimi.

Akcja uświadcniająca na terenie domu powinna odbywać się pod nadzorem i kontrolą instruktorów L. O. P. P.

Praktyczne przeprowadzenie omawianej akcji niewątpliwie będzie dość trudne, chociażby z uwagi na konieczność zbiorów mieszkańców domu. Z tych też względów k-t powinien opracować plan przeszkolenia mieszkańców domu, uwzględniając:

- 1) prelegentów,

- 2) program przeszkolenia; ramowy program przeszkolenia zostanie doręczony k-towi przez L. O. P. P., omówienie tego programu odbędzie się na kursie dla k-tów.

Z zagadnieniami o charakterze ogólnym z dziedziny O. P. L. może zaznajomić słuchaczy sam k-t, wzgl. zaprosi prelegenta z L. O. P. P. Przeszkolenie właściwie przeprowadzą kierownicy służb, każdy w swoim zakresie działania.

Pierwsza prelekcja o charakterze informacyjnym musi być specjalnie przemyślana, gdyż stopień zainteresowania słuchaczy zadecyduje o dalszym powodzeniu akcji uświadcniającej.

Prelekcje obliczyć na 30—45 minut:

3) Lokal należy oczywiście wybrać na terenie domu; w miarę możliwości pomieszczenie to powinno być wygodne, dostosowane pod względem wielkości do ilości osób i posiadać sprzęt do siedzenia; ponadto pożądane są tablice, ilustrujące działanie bomb, urządzenie pomieszczeń uszczelnionych i inne pomoce do nauczania oraz tablica i kreda;

4) Dnie i godziny, w których będą odbywać się prelekcje.

Ponieważ nie wszyscy lokatorzy dysponują czasem w jednych i tych samych godzinach, może nawet zajść potrzeba podziału mieszkańców na grupy i oznaczenia dni i godzin dla każdej grupy.

Przeszkolenie, chociażby w minimalnym zakresie, będzie jednak trwało czas dłuższy i nie może być ograniczone do wyszkolenia jednego z członków każdej rodziny, ogólne przeszkolenie powinni zasadniczo przejść wszyscy.

Prócz przeszkolenia należy zwrócić specjalną uwagę mieszkańców domu na konieczność stopniowego zaopatrywania się w maski p-gazowe. Posiadanie jaknajwiększej ilości masek p-gazowych na terenie domu w dużym stopniu ułatwi zorganizowanie obrony p-gazowej.

Propaganda w tym kierunku musi być prowadzona bardzo intensywnie i powinna stanowić sferę bezpośredniego zainteresowania się nie tylko kierownika służby O. P. G. domu, lecz w pierwszym rzędzie samego k-ta. Jednak najwięcej racjonalna i pomysłowa propaganda nabycia masek p-gazowych nie zawsze da oczekiwane wyniki, jeżeli jednocześnie nie ułatwi się ludności zakupu wspomnianego sprzętu.

Nabywanie masek p-gazowych na raty prawdopodobnie będzie umożliwione w okręgach L. O. P. P., co projektuje Zarząd Główny tej instytucji i częściowo już zrealizował, jednak kiedy to nastąpi we wszystkich okręgach, nie da się bliżej określić, gdyż wymaga czasowego unieruchomienia znacznych kwot.

Mieszkańców domu trzeba zorjentować, że nabycia sprzętu obrony indywidualnej nie wolno odkładać na czas nieogra-

niczony, lub przewidywać zaopatrzenie się w ten sprzęt w okresie zagrożenia; byłoby to zbyt lekkomyślne i przy masowym zapotrzebowaniu w ostatniej chwili—masek tych napewno by zabrakło. Najlepszym tego dowodem były ostatnie ćwiczenia O. P. L. w Warszawie, kiedy to L. O. P. P. sprzedała cały posiadany zapas masek i dalsze zapotrzebowania nie mogły być uwzględnione.

Z przytoczonego przykładu nietrudno wyciągnąć wniosek, co może stać się w razie faktycznego zagrożenia, jeżeli ludność cywilna, przynajmniej częściowo nie zaopatrzy się w maski w okresie pokojowym.

Program przeszkolenia powinien uwzględnić szczegółowe zaznajomienie lokatorów z organizacją O. P. L. własnego domu, czego może podjąć się sam k-t.

Znajomość terenu domu i uświadomienie jego mieszkańców są to czynności podstawowe, które ułatwią zorganizowanie poszczególnych fragmentów obrony p-lotniczej.

ORGANIZACJA SŁUŻB O.P.L. DOMU.

Opracowanie planu organizacyjnego dla poszczególnych służb oraz opracowanie innych elementów obrony domu, należy do obowiązków k-ta, który prace te przeprowadzi wspólnie z kierownikami służb domowych, wykorzystując ich fachowe wyszkolenie.

Opracowanie planu pod względem merytorycznym należy ująć w następujący sposób: każdy z kierowników służb domowych, posługując się wiadomościami nabytymi na kursach, oraz wykorzystując, w razie potrzeby, pomoc czynników fachowych stowarzyszeń społecznych, o których wspomniano wyżej, zaprojektuje ilość i skład jednostek swej służby i opracuje zapotrzebowanie, w którym uwzględni:

- 1) niezbędną ilość ludzi dla swej służby,

- 2) plan ich wyszkolenia,
- 3) ilość niezbędnego sprzętu i materiałów,
- 4) ilość niezbędnych pomieszczeń,
 - a) dla służb,
 - b) dla sprzętu,
 - c) pomieszczeń dla schronów.

Projekty kierowników służb dadzą możność k-towi zorientować się i sprawdzić, czy jego uprzednie rozważania co do rodzaju i ilości służb, koniecznych w danych warunkach lokalnych, były istotne. W razie rozbieżności zdań, k-t powinien jednak poważnie liczyć się z opinią kierowników służb i poddać rewizji własne poglądy w tej sprawie. Gdyby nie doszło do uzgodnienia tych poglądów z zainteresowanymi kierownikami służb, k-t zasięgnie opinii czynników fachowych L. O. P. P., P. C. K. lub Zw. Str. Pożar., zależnie od rodzaju służby.

Jeżeli zajdzie konieczność zredukowania niektórych służb, względnie zmniejszenia ich stanu osobowego, spowodowana brakiem ludzi, k-t przeprowadzi wspomnianą redukcję samodzielnie i ustali ostatecznie, na jaką ilość ludzi i sprzętu mogą liczyć kierownicy służb. Jest to jednak sprawa natury bardzo delikatnej i musi być szczegółowo przeanalizowana przez k-ta, który powinien dążyć do zabezpieczenia możliwie największej sprawności obrony domu, a więc stworzenia najdogodniejszych warunków obronnych, przy równoczesnem uwzględnieniu łącznej ilości ludzi i środków, którymi będzie mógł dysponować, gdyż tylko wówczas zrealizowanie planu stanie się możliwe.

Może zajść i taki wypadek, że k-t będzie uważał za wskazane zwiększenie niektórych służb, zaprojektowanych przez kierowników.

Ostateczna decyzja co do ilości służb, jak i rodzaju urzędzeń obronnych, w każdym wypadku należy do komendanta. Decyzję tę mogą zmienić jedynie władze, odpowiedzialne za przygotowanie obrony p-lotniczej danego miasta.

W dalszym ciągu k-t opracuje wspólnie z kierownikami służb i w porozumieniu z właścicielem domu projekt i plan realizacji wspólnych pomieszczeń ochronnych oraz pomieszczeń dla służb i sprzętu na terenie domu.

W planie należy uwidocznić, które pomieszczenia w tym celu zostały wybrane; dołączyć projekt tych robót, jakie muszą być wykonane, stosownie do wskazówek czynników fachowych; wykaz kosztów z tem związanych, oraz plan wykonania prac, t. zn., jak i w jakim czasie przewiduje się ich uskutecznienie. Dotyczy to również urządzenia samego schronu i wentylacji, jeżeli będzie ona przewidziana.

Ponadto w planie trzeba uwzględnić: prace, dotyczące uodpornienia budynku na działanie bomb zapalających, oraz zaopatrzenia w wodę na wypadek zniszczenia wodociągów, wreszcie — zabezpieczenia urządzeń technicznych domu.

Plan ponadto powinien zawierać:

1) miejsca zbiórek dla każdej służby z chwilą ogłoszenia pogotowia O. P. L.,

2) stanowiska dla jednostek służb, pełniących swe funkcje z chwilą ogłoszenia pogotowia oraz alarmu lotniczego,

3) ewentualnie trasy patroli,

4) wytyczne, dotyczące bezpieczeństwa na terenie domu,

5) instrukcję dla dozorca domu, w której poszczególnymi punktami w porządku chronologicznym trzeba wskazać te czynności, które dozorca domu powinien wykonać z chwilą ogłoszenia pogotowia, alarmu i po odwołaniu alarmu.

W celu racjonalnego wykorzystania dozorca w pracy O. P. L. na terenie domu, można mu poruczyć te czynności, których wykonanie nie spowoduje oddalenia się jego z okolicy bramy na czas dłuższy, gdyż zasadniczo dozorca powinien przebywać stale w pobliżu bramy.

Z chwilą ogłoszenia pogotowia O. P. L. dozorca, między innymi, będzie obowiązany do:

— wywieszenia w bramie instrukcyj, zarządzeń i t. p.,

— roztoczenia opieki nad znakami orjentacyjnymi O. P. L. w pobliżu bramy,

— kontrolowania dzwonka, prowadzącego z zewnątrz bramy,

— kontrolowania domowej latarki orjentacyjnej,

— wykonywania szeregu innych czynności, zależnie od warunkach lokalnych.

Kierownik służby al.-rej. pouczy osobiście dozorcę o jego obowiązkach i będzie kontrolował wykonywane przez niego czynności z chwilą zarządzenia pogotowia O. P. L.

6) Plan dyżurów, przewidywanych z chwilą zarządzenia pogotowia O. P. L., co będzie dotyczyło służb łączności i al.-rej., oraz w niektórych wypadkach częściowo służby schronowej.

PLAN GASZENIA ŚWIATEŁ.

7) Plan gaszenia światła przewiduje:

a) ilość punktów świetlnych zewnętrznych w okresie pogotowia i alarmu,

b) zasłanianie światła zewnętrznych w miejscach ogólnego przeznaczenia,

c) maskowanie światła wewnętrznych (zasłanianie okien).

Z chwilą alarmu, gaszenie światła zewnętrznych skutecznie służy al.-rej., której kierownik będzie odpowiedzialny za tę czynność; do jego też obowiązków należy dopilnowanie, aby w czasie pogotowia mieszkańcy domu zasłaniali okna w tych pomieszczeniach, gdzie będzie paliło się światło.

PLAN ŁĄCZNOŚCI.

8) W planie tym należy przewidzieć środki i sposoby utrzymania łączności w okresie pogotowia, alarmu i po odwołaniu alarmu z temi osobami, czy też placówkami, których

pomoc może okazać się konieczną, lub z którymi obowiązuje współpraca i do których komendant będzie upoważniony zwracać się bezpośrednio.

Adresy najbliższej odkażalni, kąpieliska i sąsiednich schronów publicznych muszą być znane komendantowi.

Odpowiedni wykaz może być umieszczony w bramie domu. Jednak wykorzystanie wspomnianych urządzeń powinno odbywać się za wiedzą i zgodą k-ta domu.

Nie należy zapominać o nawiązaniu i utrzymaniu łączności z k-tami O. P. L sąsiednich domów, co w okresie alarmu będzie miało duże znaczenie, z uwagi na obowiązującą zasadę wzajemnej pomocy w akcji obronnej.

Porozumiewanie się z sąsiadami za pomocą telefonów ogólnomiejskich nie może być brane pod uwagę, aby nie obciążać linii telefonicznych w czasie napadu, a zresztą jest zawodne i właściwie niepotrzebne, wystarczy bowiem w zupełności łącznik pieszy.

Łączność wewnętrzna na terenie domu będzie utrzymana zapomocą łączników pieszych. W związku z tem trzeba przewidzieć odpowiednią ilość gońców, wyznaczyć ludzi do tej służby oraz ustalić, kiedy i u kogo mają się oni meldować.

W czasie trwania alarmu lotniczego k-t, jak zarówno lokatorowie domu powinni mieć możność wzajemnego porozumiewania się; będzie to o tyle trudne, że w tym czasie mieszkańcy domu znajdują się w pomieszczeniach uszczelnionych, których nie wolno opuszczać aż do chwili odwołania alarmu na terenie domu.

Sposoby łączności w tym wypadku mogą być różne.

Naprzykład: za pomocą dzwonków, wykorzystując oczywiście istniejące dzwonki u drzwi wejściowych lub przez stukanie do drzwi w sposób umówiony, wywieszanie na podwórzu zgóry ustalonych znaków i t. p.

Ponadto w każdej rodzinie jeden z członków rodziny, zaopatrzony w maskę p-gazową, powinien znajdować się na zewnątrz pomieszczenia uszczelnionego; osoba ta będzie łącz-

nikiem pomiędzy k-tem, a przebywającymi w pomieszczeniu uszczelnionem, z którymi może porozumiewać się głosem przez drzwi.

Wreszcie posterunki alarmowo-rejestracyjne, umieszczone w podwórzu, będą miały obowiązek obserwowania okien wszystkich mieszkań i meldowania k-towi swych spostrzeżeń.

Wykonanie planu łączności można poruczyć kierownikowi służby al.-rej. i uczynić go odpowiedzialnym za jej funkcjonowanie.

9) Instrukcję dla obsługujących windy, centralne ogrzewanie i inne urządzenia techniczne domu.

10) Sposób i czas przeprowadzenia odczytów i wykładów dla mieszkańców domu oraz ewentualnych ćwiczeń z obrony indywidualnej i pokazów urządzenia pomieszczeń uszczelnionych.

INSTRUKCJA DLA MIESZKAŃCÓW DOMU.

Druga część planu będzie to właściwie ogólna instrukcja dla mieszkańców domu, zawierająca:

1) sposób alarmowania domu (środki i ich rozmieszczenie),

2) wskazówki co do zachowania się na terenie domu w okresie pogotowia, alarmu i po odwołaniu alarmu lotniczego,

3) wskazówki co do wykorzystania urządzeń obronnych na terenie domu. Punkt ten powinien odpowiadać na pytania: jakie urządzenia są przewidziane, gdzie się mieszczą, jak z nich należy korzystać i kiedy.

4) pouczenie, dotyczące zaopatrzenia się w żywność na 2—3 dni (artykuły, nieulegające zepsuciu),

5) wskazówki co do zabezpieczenia możliwie największego zapasu wody z chwilą ogłoszenia pogotowia, co ma duże znaczenie w razie powstania pożaru jednocześnie w wielu domach w czasie napadu lotniczego, a w związku z tem równoczesnego

olbrzymiego zapotrzebowania wody z sieci wodociągowej. Dlatego też w okresie pogotowia trzeba mieć stale napełnione wodą wszelkie możliwe naczynia (kubły, beczki, wanny i t. p.),

6) pouczenie co do zaopatrzenia się w świece lub lampy naftowe i zasłony na okna,

7) pouczenie o zasłanianiu okien z chwilą zarządzenia pogotowia O. P. L. we wszystkich ubikacjach, gdzie będą paliły się światła,

8) pouczenie o paleniu w piecach. Palenie w piecach, a zwłaszcza w pom. uszcz. należy uskutecznić raz dziennie i to najlepiej rano. Podczas napadu palenie w piecach oczywiście jest wykluczone. Gdyby z chwilą ogłoszenia alarmu piece jeszcze się paliły, należy niezwłocznie pozamykać paleniska bardzo dokładnie, pozostawiając otwarte popielniki,

9) pouczenie, do kogo należy zwracać się o pomoc tak w okresie pogotowia, jak i napadu.

W domach dużych, gdzie k-t, z chwilą zaalarmowania domu, a tembardziej podczas napadu, może mieć wiele czynności do wykonania, należy wyznaczyć zastępcę, do którego będą zwracać się mieszkańcy domu we wszystkich sprawach, związanych z obroną,

10) pouczenie, aby lokatorzy domu nie zwracali się w czasie alarmu i napadu do k-ta lub wyznaczonego zastępcy w sprawach drobnych, informacyjnych i wogóle nie mających zasadniczego znaczenia.

Ponadto instrukcja może zawierać szereg innych wskazań i pouczeń, zależnie od charakteru domu i warunków lokalnych, oraz ewentualne wyjaśnienia, dotyczące rozporządzeń władz w związku z O. P. L.

W instrukcji dla mieszkańców domu powinny być poruszone wyłącznie te zagadnienia, które mają bezpośrednią łączność z organizacją O. P. L. danego domu; natomiast w instrukcji nie należy umieszczać pouczeń o charakterze ogólnym z dziedziny obrony p-lotniczej, co powinno być uwzględnione w programach wyszkolenia mieszkańców domu, jak np.

sposób urządzania pomieszczeń uszczelnionych, zachowanie się w tych pomieszczeniach, ich wykorzystanie, zabezpieczenie żywności i t. p.

Poszczególne punkty, umieszczone w instrukcji, należy wyczerpująco i w szerszym zakresie omówić i wyjaśnić mieszkańcom domu w czasie ich wyszkolenia, czego może podjąć się k-t osobiście; instrukcja zaś, zredagowana w formie krótkiej i zrozumiałej, będzie miała raczej charakter przypomnienia tych wskazówek, które zostaną szczegółowo omówione z lokatorami domu.

Jednak obrona p-lotnicza, a zwłaszcza obrona p-gazowa i p-pożarowa wymagają zaznajomienia ludności, nie tylko z ich zasadniczymi postulatami, lecz narzuca konieczność udzielenia szeregu wskazówek, których nie sposób ująć w ogólnej instrukcji i które, może na pierwszy rzut oka, mają mniejsze znaczenie, jeżeli chodzi o pojedyncze wypadki, lecz odgrywają poważną rolę w całokształcie obrony ludności cywilnej. Te, na pozór mniej ważne wskazówki, udzielone lokatorom domu w trakcie ich wyszkolenia, mogą być szybko zapomniane, a zwłaszcza w tak wysoce denerwujących chwilach, jakie może wytworzyć napad lotniczy, to też wydaje się celowe, aby z chwilą zagrożenia mieszkańcy domu mieli wspomniane wskazówki stale przed oczami.

W tym celu kierownicy służb O. P. G. i p-pożarowej zredagują w formie jasnej i zwięzłej stosowne krótkie pouczenia, które z chwilą ogłoszenia pogotowia O. P. L. należy umieścić we wszystkich pomieszczeniach ochronnych na terenie domu.

Kierownik służby O. P. G. poruszy w pouczeniu swem np. następujące sprawy:

- 1) sposób zachowania się w pomieszczeniu uszczelnionym,
- 2) co robić w razie stopniowego odczuwania braku powietrza w pom. uszcz.,
- 3) co robić w wypadku przenikania z zewnątrz zatrutego powietrza — jak to można rozpoznać,

4) co robić, gdy w czasie trwania napadu ktoś zachoruje w pom. uszcz.,

5) co robić, gdy pom. uszcz. zostanie uszkodzone w czasie napadu,

6) jak utrzymać łączność z k-tem domu i t. p.

Kierownik zaś służby p-pożarowej pouczy:

1) jak się zachować w czasie pożaru,

2) jak zabezpieczyć największą ilość wody,

3) jak się zachować w pomieszczeniu zadymionem,

4) jak się zabezpieczyć przy przechodzeniu w pobliżu dużego ogniska,

5) w jaki sposób opuszczać pomieszczenia, gdy zapali się klatka schodowa i t. p.

Sposoby i środki, zmierzające do ochrony zdrowia, a nawet życia ludzi w czasie napadu lotniczego, prawie we wszystkich wymienionych wyżej okolicznościach są przeważnie bardzo proste i możliwe do zastosowania w każdej sytuacji, lecz ludność, w większości wypadków, nie ma o nich najmniejszego pojęcia.

CHARAKTER PLANU OBRONY P-LOTNICZEJ DOMU.

W planie O. P. L. domu należy uwidocznić wszystkie prace, które muszą być przeprowadzone w czasie pokojowym oraz te, których wykonanie przewiduje się w okresie pogotowia O. P. L.

Personel wykonujący plan nie powinien mieć żadnych wątpliwości co do rodzaju swych obowiązków i sposobów ich realizowania w czasie pokojowym. Ponadto plan należy opracować w ten sposób, aby z chwilą ogłoszenia pogotowia O. P. L. cały aparat obrony p-lotniczej domu działał samoczynnie i sprawnie bez nieporozumień i niespodzianek.

Na podstawie ogólnego planu kierownicy służb opracują własny plan działania oraz szczegółowe instrukcje dla swych służb, każdy w swoich zakresie.

Następnie zaznajomią z temi instrukcjami członków służb i, jeżeli zajdzie konieczność, wydadzą im ze swej strony instrukcje na piśmie.

Ogólny plan obrony p-lotniczej domu składa się z dwóch części, ponieważ uzupełniających się wzajemnie, o ile chodzi o całokształt obrony; pierwsza część dotyczy zorganizowania obrony domu, druga zaś orjentuje mieszkańców domu o charakterze organizacyjnym akcji obronnej domu, wykorzystaniem urządzeń obrony, zachowaniem się w krytycznej chwili napadu i w okresie, poprzedzającym napad lotniczy.

SZCZEGÓŁOWA ORGANIZACJA ELEMENTÓW OBRONY P-LOTNICZEJ NA TERENIE DOMU.

Następny rozdział poświęcony organizacji służb na terenie domu i urządzeniu pomieszczeń ochronnych ujmuje to zagadnienie w ramach dość szerokich, których zastosowanie, całkowite, lub częściowe zależy wyłącznie od położenia danego domu oraz innych warunków lokalnych.

Zorganizowanie obrony p-lotniczej pociąga za sobą duże koszty, to też należy dążyć do ich ograniczenia, oczywiście bez uszczerbku dla samej akcji. Wydatki, może nieznaczne w pojedynczych wypadkach, urastają nieraz w sumie do ogromnych kwot, dlatego każdy zaoszczędzony grosz ma duże znaczenie.

W wielu wypadkach sprzęt gospodarstwa domowego zastąpi niektóry przepisowy sprzęt niezbędny dla obrony, nieraz kosztowny; a więc w pierwszym rzędzie trzeba wykorzystać ten sprzęt, który znajdziemy na terenie domu.

Zorganizowanie alarmowania domu.

Alarmowanie domu należy przewidzieć w ten sposób, aby sygnał, zwiastujący alarm, był przede wszystkim znany loka-

torom, oraz by doszedł wszędzie tam, gdzie mogą przebywać ludzie na terenie domu.

Konieczny zasięg sygnału dźwiękowego zależy od wielkości domu oraz od rozplanowania poszczególnych jego bloków i podwórz w tym wypadku, gdy dom nie stanowi jednolitego gmachu.

Sygnał alarmowy powinien być umieszczony w takim miejscu, z którego będzie najlepiej słyszany.

Środek alarmowy może być różnorodny, co zależy od zasięgu wymaganego w danych warunkach lokalnych, a więc: syrena pneumatyczna — (syreny elektryczne są niepożądane, jako zależne od ogólno-miejskiego prądu elektrycznego) — szyna kolejowa, zawieszona w odpowiedni sposób, kawałek żelaza, gongi, dzwonki, klaksony, nawet patelnie i t. p. Właściwie jest obojętne zapomocą jakiego środka będziemy wydobywali te, czy inne dźwięki, chodzi jedynie o utrzymanie zasad wspomnianych na początku (zaznajomienie mieszkańców i zasięg).

W ostatnich czasach dużo mówi się o radju, jako o środku alarmowym, ponadto są projekty zastosowania światła dla tychże celów; użycie światła do alarmowania domu byłoby zbyt skomplikowane, a więc musimy je wogóle wykluczyć; zastosowanie radja może mieć charakter pomocniczy, lecz posługiwanie się niem, jako zasadniczym środkiem alarmowym nie jest wskazane, gdyż radjo może łatwo zawieść.

Wogóle trzeba pamiętać o tem, że organizacja jakiegokolwiek akcji, w której bezpośredni udział bierze ludność cywilna, a zwłaszcza akcji O. P. L., musi być oparta na środkach i sposobach prostych, nieskomplikowanych i niewymagających specjalnej znajomości rzeczy, a przede wszystkim niezawodnych.

Najwięcej groźnem zjawiskiem na terenie domu w czasie napadu lotniczego będzie bezsprzecznie pożar. Nieopanowanie ognia zmusi nieraz do całkowitej ewakuacji domu, co

trzeba będzie uskutecznić często nawet w trakcie napadu lotniczego.

Opuszczenie domu w tych warunkach nasunie duże trudności, przyczem wyłaniają się dwa zasadnicze momenty, wymagające poważnego zastanowienia się k-ta, a mianowicie: 1) konieczność szybkiego powiadomienia o grożącym niebezpieczeństwie, gdyż mieszkańcy domu, znajdując się w pomieszczeniach ochronnych, nie będą się orjentować co właściwie dzieje się nazewnątrz, 2) wyprowadzenie mieszkańców domu.

W związku z przytoczonymi rozważaniami staje się konieczne przede wszystkim ustalenie alarmu ogniowego, a następnie zaznajomienie lokatorów domu z tym sygnałem. Rozróżnianie sygnałów alarmowego i ogniowego jest b. ważne, dlatego też sygnały te powinny możliwie najwięcej różnić się dźwiękiem. Naprzykład: jeżeli alarm lotniczy będzie nadawany za pomocą zawieszanej szyny, to do nadania alarmu ogniowego należy mieć syrenę czy też dzwon.

Dla wykonania alarmu na terenie domu organizuje się służbę alarmowo-rejestracyjną; służba ta zasadniczo składa się z posterunków al.-rej. Jako zabezpieczenie osobiste członkowie tej służby posiadają maski p-gazowe, a ponadto latarki elektryczne lub inne, bloki i ołówki.

W skład służby al.-rej. wchodzi z reguły dozorca domu ewent. jego rodzina oraz upatrzeni przez k-ta mieszkańcy domu, z pomiędzy których wyznacza on kierownika tej służby.

Wyszkolenie członków służby al.-rej. przeprowadza jej kierownik.

Kierownikiem służby al.-rej. może być wyznaczony jeden z zastępców k-ta.

Alarmowanie domu odbywa się w ten sposób, że posterunek zewnętrzny uruchamia sygnał alarmowy, z tą chwilą, gdy usłyszy ogólnomiejskie sygnały alarmowe lub sygnały w domach sąsiednich.

Posterunek zewnętrzny alarmuje dom samodzielnie, nie oczekując zarządzenia k-ta.

Zadania służby al.-rej. będą różne w okresie pogotowia i alarmu.

W okresie pogotowia czynności służby domowej al.-rej. polegają:

- 1) na zwracaniu uwagi na sygnały alarmowe ogólnomiejskie,
- 2) na kontroli osób wchodzących i wychodzących z domu,
- 3) na legitymowaniu osób nieznanych.

Ilość posterunków w tym okresie ograniczy się w większości wypadków do jednego posterunku zewnętrznego, umieszczonego w bramie domu; jeżeli dom jest bardzo duży lub posiada kilka podwórz, wówczas może zajść potrzeba umieszczenia środków alarmowych w kilku miejscach i zwiększenia ilości posterunków. W okresie pogotowia ilość posterunków zasadniczo powinna być taka, aby alarmowanie domu można było skutecznie szybko, sprawnie i możliwie jednocześnie, jeżeli przewiduje się umieszczenie środków alarmowych w różnych miejscach.

W okresie alarmu służba al.-rej. powołana jest do spełnienia licznych i odpowiedzialnych czynności na terenie domu, to też ilość posterunków w tym okresie musi być bezwzględnie zwiększona. W pewnych okolicznościach trzeba będzie uruchomić nawet patrole, o czym zresztą zadecyduje k-t na podstawie znajomości terenu i zasad działania służby al.-rej.

Z chwilą zarządzenia alarmu w mieście, czynności domowej służby al.-rej. będą następujące:

- 1) zaalarmowanie własnego domu,
- 2) gaszenie światła,
- 3) śledzenie za tem, aby żadne światła nie przedostawały się nazewnątrz,
- 4) kierowanie mieszkańców domu do schronów,
- 5) zwracanie uwagi na mieszkania, opuszczone przez lokatorów,
- 6) zaopiekowanie się osobami obcymi, które mogą zna-

leżeć się na terenie domu z chwilą alarmu i śledzenie tych osób,

7) utrzymanie porządku i ładu na terenie domu,

8) rejestrowanie wszystkich wypadków, które zajdą w czasie nalotu,

9) natychmiastowe meldowanie swych spostrzeżeń k-wi,

10) obserwacja przydzielonego odcinka ulicy, wzgl. placu i meldowanie k-wi swych spostrzeżeń,

11) wykonywanie wszelkich innych zarządzeń k-ta.

Szybkie rozpowszechnienie alarmu na terenie domu w porze nocnej ma szczególnie doniosłe znaczenie; alarm powinien możliwie natychmiast dotrzeć wszędzie, aby uzyskać najwięcej czasu na budzenie śpiących i umożliwić im wykonanie licznych czynności, przewidzianych z chwilą zaalarmowania domu. Zamieszanie i niepokój, wywołane nerwowym pośpiechem przy zapowiedzi zbliżającego się niebezpieczeństwa, mogą być groźne i łatwo przeistoczyć się w panikę, której skutki będą trudne do przewidzenia, zwłaszcza w nocy.

To też wszelkie zarządzenia, dotyczące alarmu nocnego, należy starannie przemyśleć i opracować. Ten czy inny sposób zapewnienia sprawności alarmowania domu zależy wyłącznie od warunków miejscowych. Wytyczne w tym kierunku nie dadzą się określić ogólnie.

W pewnych wypadkach może będzie celowe zwiększyć ilość posterunków, umieszczając je np. na klatkach schodowych ewent. balkonach, lub przewidzieć na czas nocy patrole, które przebiegną teren domu i zaalarmują lokatorów. Wykorzystanie wspomnianych wskazówek, lub inne rozwiązania w tym sensie, które przyjdą na myśl k-towi, zależą od jego pomysłowości i on najlepiej ustali sposób alarmowania, znając teren swego domu, możliwości, którymi dysponuje i cel, do którego dąży.

Rola posterunków, czy też patroli al.-rej. będzie szczególnie doniosłą w tych wypadkach, gdy zajdzie konieczność

przeprowadzenia mieszkańców domu do sąsiednich schronów w czasie samego napadu, lub zaraz po odwołaniu alarmu.

Po skończonym napadzie służba al.-rej. zabezpiecza miejsce uszkodzone, lub zagazowane na terenie domu, pilnuje, aby ludność nie opuszczała pomieszczeń ochronnych bez zezwolenia k-ta oraz, w związku z likwidacją skutków napadu, wykonuje szereg innych prac, stosownie do okoliczności i zarządzeń k-ta.

Odwołanie alarmu w domu odbywa się bez użycia środków dźwiękowych i polega na zawiadomieniu mieszkańców domu zapomocą bądź tejże służby al.-rej., bądź gońców.

Sygnał domowy, odwołujący alarm, słyszany na terenie sąsiednich domów, mogłyby być zrozumiały przez lokatorów tych domów, jako odwołanie alarmu na ich terenie i spowodować przedwczesne opuszczenie pomieszczeń ochronnych.

Ilość członków służby al.-rej. zależy od warunków lokalnych. Jeżeli nie przewiduje się patroli, to liczebność członków omawianej służby będzie równać się ilości posterunków, które należy wystawić w okresie alarmu.

Przykład: cztero-piętrowa kamienica posiada jedno podwórze z jednym wyjściem na ulicę, prowadzącym przez bramę.

W tych okolicznościach w okresie pogotowia wystawiamy jeden posterunek w bramie. Na okres alarmu należy wzmocnić ten posterunek zewnętrzny przez dodanie jednej osoby (ewentualny łącznik), którą może być kobieta, następnie wystawiamy jeden posterunek na podwórzu, pozatem na okres dnia jeden posterunek na klatce schodowej; posterunek ten jest przeznaczony do pilnowania porządku i obserwowania ludzi, którzy schronią się na terenie domu z chwilą alarmu, a których umieścimy na uprzednio wybranej klatce schodowej, jeżeli nie posiadamy wspólnego schronu domowego, lub będzie on całkowicie zajęty. Na okres nocy posterunek na klatce schodowej jest zbędny, gdyż w tym czasie ludność zasadniczo przebywa w domu.

A więc ilość osób, które trzeba będzie wystawić na posterunkach al.-rej. w czasie alarmu dziennego, równa się czterem, w nocy zaś trzem. W związku z przytoczonym obliczeniem wyznaczamy do służby al.-rej. w określonych wyżej warunkach czterech ludzi + dwóch zapasowych, czyli razem sześciu.

Ponieważ w skład służby al.-rej. wchodzi z reguły dozorca domu, więc należy wyznaczyć tylko 5 osób spośród lokatorów domu, jako członków omawianej służby.

Na członków zapasowych można wyznaczyć kobiety.

W okresie pogotowia O. P. L. służbę na posterunku zewnętrznym w ciągu dnia, t. j. od godziny 6 do 23 pełni dozorca domu ewent. jego rodzina; w nocy zaś funkcje tego posterunku, ewent. posterunków dodatkowych, pełnią kolejno członkowie wszystkich służb domowych, z tem jednak zastrzeżeniem, że z chwilą zaalarmowania domu wszystkie posterunki zajmuje właściwa służba, t. j. alarmowo-rejestracyjna.

W tych wypadkach, gdy dozorca domu ma pomocnika, należy go wykorzystać do pełnienia służby nocnej na zmianę z innymi członkami służb domowych.

Kierownik służby al.-rej., jako odpowiedzialny za bezpieczeństwo domu, uwzględni w swem zapotrzebowaniu i odpowiednio urządzi pomieszczenie, przeznaczone dla chwilowo zatrzymanych, jako podejrzanych o dywersję, lub przyłapanych na miejscu zbrodni, wzgl. rabunku i t. p., jak również oddanych do chwilowego przetrzymania przez ogólnomiejską służbę bezpieczeństwa w czasie napadu lotniczego.

Prócz tego kierownik służby al.-rej. powinien wybrać i urządzić miejsca dla koni, które mogą być wprowadzone na teren domu, gdyż z chwilą ogłoszenia alarmu lotniczego woźnice pojazdów konnych, zatrzymanych na ulicy, wypręgają konie, ukrywając je w podwórzach najbliższych domów.

Wreszcie kierownik służby al.-rej. sporządzi następujące wykazy, które umieści w bramie domu na widocznym miejscu z chwilą ogłoszenia pogotowia O. P. L.

1) Wykaz orientacyjny:

- a) nazwisko k-ta O. P. L. domu
miejsce urzędowania
- b) pierwszy zastępca k-ta
drugi zastępca k-ta
- c) Kierownik służby p-pożarowej
miejsce urzędowania
- d) kierownik służby p-gazowej
miejsce urzędowania
i t. d.
- m) wykaz dyżurów.

W wykazie tym należy zaznaczyć, jakie służby dyżurują w okresie pogotowia O. P. L., kolejność dyżurów i miejsce przebywania dyżurującego, stosownie do postanowień ogólnego planu, sporządzonego przez k-ta domu.

Organizacja obrony p-pożarowej domu.

Dla zorganizowania obrony p-pożarowej na terenie domu, k-t, posiadając ogólne wiadomości w tej dziedzinie, ma fachowego doradcę, wybranego spośród mieszkańców domu i wyszkolonego przez Zw. Str. Poż. i pełniącego obowiązki kierownika służby p-pożarowej domu.

Obrona p-pożarowa wymaga uporządkowania domu w sensie usunięcia wszelkich rupieci, gdzieby one się nie znajdowały, wykonania prac, zmierzających do uodpornienia niektórych części domu na działanie ognia, zapewnienia pewnej ilości wody, zorganizowania służby (posterunków) p-pożarowej, t. zn. wyznaczenia odpowiednich ludzi, ich wyszkolenia i zaopatrzenia w sprzęt, wreszcie uświadomienia mieszkańców co do zachowania się na wypadek pożaru.

Przygotowanie domu w sensie wyżej wspomnianym należy bezpośrednio do kierownika służby p-pożarowej domu.

K-t czuwa nad postępem prac i ich zgodnością z obowiązującym planem obrony domu, oraz dba o zaopatrzenie w niezbędny sprzęt służby p-pożarowej.

Plan obrony p-pożarowej domu opracuje kierownik tej służby, uzgadniając wszelkie wątpliwości z fachowcami czynnikami Zw. Str. Poż. Do kogo należy zwracać się w tych wypadkach, kierownik służby będzie poinformowany na kursie.

Plan obrony p-pożarowej domu zatwierdza k-t.

Wyboru członków omawianej służby dokona jej kierownik w porozumieniu z k-tem domu.

Przeszkolenie posterunków p-pożarowych przeprowadzi kierownik służby.

W czasie napadu lotniczego k-t dysponuje służbą p-pożarową, kierownik zaś jest odpowiedzialny za wykonanie poruczonych mu zadań.

W wypadku, gdy napad lotniczy nie spowoduje pożaru na terenie domu, posterunki p-pożarowe mogą być wykorzystane przez k-ta do wykonania innych czynności, związanych ze skutkami napadu, szczególnie wtedy, gdy konieczny będzie pośpiech.

Np. do odkopywania zawalonych wejść do pomieszczeń ochronnych, do prowizorycznego zabezpieczenia uszkodzonych części domu, zagrażających mieszkańcom, do przenoszenia rannych i do innych prac, które uzna za konieczne k-t.

Zorganizowanie obrony p.-gazowej na terenie domu.

Obrona p-gazowa na terenie domu polega:

- 1) na zabezpieczeniu się zapomocą masek,
- 2) na urządzeniu pomieszczeń ochronnych,
 - a) wspólnych schronów,

- b) pomieszczeń uszczelnionych,
- 3) na zorganizowaniu służby schronowej,
- 4) na zorganizowaniu służby odkażającej,
- 5) na pouczeniu mieszkańców domu o zachowaniu się w schronach, pomieszczeniach uszczelnionych, a ponadto w miejscach zagazowanych w wypadku nieposiadania sprzętu obrony indywidualnej,
- 6) na pouczeniu mieszkańców o prowizorycznych środkach i sposobach obrony przed gazami,
- 7) na znajomości postępowania z przedmiotami skażonymi gazami.

Analogicznie do zasad, projektowanych dla zorganizowania służby p-pożarowej domu, k-t ma do swej dyspozycji fachowego doradcę O. P. G., wyszkolonego przez L. O. P. P. na specjalnym kursie i będącego zarazem kierownikiem służby O. P. G. domu. Obowiązki wymienionego kierownika i jego współpraca z k-tem są identyczne, jak przy organizowaniu służby p-pożarowej.

Stworzenie domowej służby odkażającej nastręczy dość duże trudności z braku inężczyzn z odpowiednimi kwalifikacjami fizycznymi. Do służby tej, w wielu wypadkach, trzeba będzie powoływać kobiety i młodzież.

Skład drużyn odkażających w poszczególnych domach zależy od potrzeb i możliwości ich zorganizowania. Obowiązujące w tej mierze wytyczne, t. j. jeden członek służby odkażającej na 50 mieszkańców domu, nie zawsze i wszędzie dadzą się zrealizować. Przy określeniu składu domowej drużyny odkażającej należy ponadto mieć na względzie powierzchnię domu i przylegającego terenu, jego charakter, ilość i jakość pom. ochr. oraz ilość miejsc niebezpiecznych, powodujących ewentualne zastoje oparów środków chemicznych. W każdym bądź razie wskazane jest, aby dom posiadał pewien zespół ludzi, obeznanych z metodami odkażania i zaopatrzonych w przewidziany dla tej służby sprzęt i ekwipunek, chociażby pry-

mitywny. Jednocześnie służbę odkażającą można zaopatrzyć w nosze i apteczkę.

Kierownik służby O. P. G. powinien dokładnie znać zasady urządzenia pom. uszcz. oraz ich zabezpieczenia od słabszych podmuchów i odłamków, co w pierwszym rzędzie dotyczy okien i drzwi.

Pojęcie obrony p-gazowej dziś już nie ogranicza się wyłącznie do zabezpieczenia się przed środkami gazowymi. Mieszkańców domu należy pouczyć, jak prostymi sposobami można w pewnym stopniu ochronić się przed pośrednim działaniem środków burzących.

Zasadą O. P. L. jest nieskupianie większej ilości ludzi we wspólnych pom. uszcz., w celu uniknięcia jednocześnie dużych strat, o czym winien pamiętać kierownik O. P. G. domu i dążyć, aby w każdym mieszkaniu było urządzone pom. uszcz., wystarczające co do pojemności dla mieszkańców danego lokalu; zasada nieskupiania znacznej ilości ludzi obowiązuje również przy projektowaniu schronów.

Każdy dom zasadniczo powinien posiadać wspólny schron p-gazowy, przeznaczony nie tylko dla tych mieszkańców, którzy nie będą w stanie urządzić własnego pom. uszcz., czy to ze względów materialnych, czy też spowodu niesprzyjających warunków lokalnych, lecz i dla przechodniów, mogących znaleźć się w krytycznej chwili na terenie, lub w pobliżu domu. Pozatem schron domowy jest potrzebny na wypadek, gdy lokatorzy poszczególnych mieszkań będą zmuszeni opuścić własne pomieszczenia uszcz. podczas napadu, lub zaraz po napadzie, co może być spowodowane najrozmaitszymi przyczynami.

Wyboru odpowiedniego pomieszczenia na schron domowy dokona kierownik O. P. G. domu; w wypadkach wątpliwych lub specjalnie trudnych okolicznościach może on zwrócić się do L. O. P. P., która udzieli fachowych wskazówek co do przydatności danego pomieszczenia.

Jeżeli chodzi o zagadnienie natury technicznej tego rodzaju, jak wzmocnienie stropów, ścian, niezbędne przeróbki, wentylacja i t. p., kierownik O. P. G. domu powinien zwrócić się o fachową pomoc do L. O. P. P.

Uszczelnienie schronu, oznaczenie, oświetlenie, wyposażenie i t. p. zaprojektuje kierownik samodzielnie, gdyż będzie posiadał dostateczny zasób wiadomości w tym kierunku.

Urządzenie schronów w pewnym wypadku nasunie nieprzewidywane narazie trudności, wyłaniające się z konieczności wykonania solidnych przeróbek i wzmocnień, pociągających za sobą bardzo duże koszty. W tym wypadku trzeba stopniowo, lecz konsekwentnie dążyć do zrealizowania zamierzonego planu.

Uszczelnienie pomieszczeń w czasie pokoju w domach mieszkalnych nie jest wskazane; uszczelnienie rozluźnia się z biegiem czasu, psuje się, wymaga stałego nadzoru i okresowego remontu, pociągając za sobą nieproduktywne koszty.

Ponieważ dążymy do zaznajomienia całej ludności cywilnej z urządzeniem tych pomieszczeń i przewidujemy, że w stosownej chwili pracę tę wykona sama ludność, więc przygotowanie pomieszczeń uszczelnionych da się uskutecznić, czy to w tym czasie, gdy sytuacja polityczna wskaże na możliwość wojny, czy nawet w okresie pogotowia O. P. L. Jednak ludność powinna być dokładnie pouczona co do środków i sposobów uszczelnienia oraz prowizorycznego zabezpieczenia pomieszczeń przeciw działaniom podmuchu, a ponadto należy zorganizować tę pracę w każdej rodzinie przez dobór wykonawców, ich przeszkolenie i uprzednie zgromadzenie materiałów, niezbędnych do uszczelnienia.

Gdyby lokal, przeznaczony na pomieszczenie uszczelnione, wymagał solidniejszych przeróbek, o charakterze budowlanym, lub pewnych stałych uzupełnień — prace te należy wykonać w okresie pokojowym.

Zorganizowanie służby schronowej wchodzi również w zakres obowiązków kierownika O. P. G. domu. Liczebność tej

służby zależy od wielkości i ilości schronów domowych i w tej mierze obowiązują instrukcje, wydane przez L. O. P. P.

Wyszkolenie mieszkańców domu w użyciu masek p-gazowych i okresowe ćwiczenia z temi maskami, oraz pouczenie co do ich przechowania i konserwacji, zarówno jak uświadomienie o zachowaniu się w schronach, miejscach zagazowanych i o prowizorycznych sposobach obrony przed gazami -- przeprowadzi kierownik służby O. P. G.

Organizacja służby rat.-san. na terenie domu.

Przy organizowaniu O. P. L. domu nieodzownym warunkiem jest zapewnienie pomocy sanitarnej dla mieszkańców domu w okresie napadu.

Na terenie większych domów, dysponujących dużemi możliwościami, może być zorganizowana nawet 7-mio osobowa sekcja rat.-san., przewidziana w organizacji ogólnomiejskiej służby sanitarnej. W domach mniejszych, gdzie stworzenie wspomnianej sekcji będzie utrudnione lub wykluczone, służba rat.-san. może składać się z jednego patrolu, t. zn. 3 ludzi.

Służbę ratowniczo-sanitarną należy wyposażyć w sprzęt i środki dla ratowania rannych i zagazowanych, oraz dla udzielania pomocy tym ludziom, których przedenerwowanie może objawić się w formie nerwowych szoków, hysterji i t. p.

Prócz stworzenia jednostki sanitarnej należy przewidzieć pomieszczenie, dokąd będą dostarczani ciężko ranni lub poważnie zagazowani, i gdzie im będzie udzielana pierwsza pomoc. Pomieszczenie to może być w ostateczności urządzone, jako uszczelnione z przedsionkiem, zasadniczo zaś powinno być wentylowane i w tym celu można wykorzystać jedną z izb wspólnego schronu domowego, jeżeli jest on nawietrzany.

Osoby, przeznaczone do służby rat. san., k-t deleguje na odpowiednie kursy P. C. K. lub Ubezp. Społ. jednak nie koniecznie wszystkich członków tej służby. Kurs może ukoń-

czyć jedna lub dwie osoby, z tem, że w przyszłości przeszkolą one pozostałych członków służby sanitarnej. Jedna z przeszkolonych osób zostanie wyznaczona kierownikiem rat. san. do domu.

Do obowiązków jej należy:

- 1) zorganizowanie jednostki rat. san.,
- 2) wybór i urządzenie odpowiedniego pomieszczenia na prowizoryczną przychodnię,
- 3) uświadomienie mieszkańców domu, jak należy obchodzić się z rannymi, a zwłaszcza zagazowanymi, jak uchronić żywność przed skażeniem środkami gazowymi, jak rozpoznać żywność skażoną, w jakich wypadkach można jej używać i co uprzednio należy zrobić,

jak rozpoznać skażoną wodę i t. p.

Jeżeli pozwolą warunki lokalne, dobrze byłoby zorganizować kąpielisko dla odkażania zaiperytowanych.

Kierownik służby rat. san. jest odpowiedzialny przed k-tem domu za zorganizowanie akcji sanitarnej.

W myśl zasad organizacyjnych O. P. L., wzywanie pomocy sanitarnej może mieć miejsce tylko w poważniejszych wypadkach. W odniesieniu do akcji sanitarnej ma to zasadnicze znaczenie i zmusza do zorganizowania omawianej służby w taki sposób, by w każdym wypadku można było zaradzić we własnym zakresie, gdy będzie chodziło o pierwszą pomoc. W razie zawezwania ogólnomiejskiej pomocy sanitarnej, pomoc ta może przybyć ze znacznem opóźnieniem, lub wogóle nie przybędzie w pewnych wypadkach, a przecież z udzieleniem pomocy, szczególnie dla zagazowanych nie można czekać.

Organizacja służby technicznej na terenie domu.

O stworzeniu służby technicznej w szerszym zakresie na terenie domu nie może być mowy. Uszkodzenia jednak urządzeń technicznych domu nie tylko mogą spowodować nieraz

duże zamieszanie, ale w wielu wypadkach stać się niebezpieczne. Dorywcza naprawa wspomnianych urządzeń częstokroć da się skutecznie prymitywnymi środkami i z pominięciem fachowej pomocy służby miejskiej.

Jasne jest jednak, że możliwość naprawy urządzeń technicznych własnymi siłami i środkami domu będzie zależała od charakteru i rozmiarów uszkodzeń, spowodowanych napa-dem.

Zorganizowanie pogotowi technicznych miejskich jest bardzo trudne, a więc ilość ich będzie zawsze ograniczona. Sieć zewnętrzna miejskich urządzeń technicznych, bardzo wrażliwa na działanie środków napadu lotniczego, może być poważnie uszkodzona w wielu miejscach.

Wspomniane okoliczności nasuwają dużą wątpliwość, czy w czasie napadu pogotowia techniczne wogóle będą miały możność interwenjowania na korzyść poszczególnych domów, a zresztą w stosunku do urządzeń technicznych domów należy zastosować przyjętą zasadę w organizacji O. P. L. określającą, w jakich warunkach może być wzywana pomoc służb miejskich.

Przy organizowaniu własnej pomocy technicznej na terenie domu może być oczywiście mowa tylko o doraźnem zabezpieczeniu urządzeń technicznych i usuwaniu drobnych uszkodzeń. Chodzi mianowicie o to, by przede wszystkim usunąć niebezpieczeństwo, jeżeli nie zupełnie, to przynajmniej chwilowo, do czasu przybycia właściwego pogotowia, a ponadto zabezpieczyć dalsze funkcjonowanie urządzenia technicznego, co w czasie napadu ma szczególne znaczenie, naprzykład w odniesieniu do wodociągów.

Co do zakresu i rodzaju prac poruczonych domowej służbie technicznej oraz jej wyszkolenia, należy stosować się do wytycznych i zarządzeń władz, odpowiedzialnych za przygotowanie O. P. L. danego miasta.

Liczebność tej służby zależy od warunków lokalnych i przewidywanych czynności.

W wielu wypadkach służbę techniczną trzeba będzie połączyć ze służbą p-pożarową.

DOBÓR CZŁONKÓW POSZCZEGÓLNYCH SŁUŻB O.P.L. DOMU.

W celu zagwarantowania sprawności działania służb obrony p-lotniczej, a przede wszystkim możliwości uruchomienia ich w każdym czasie, musimy powoływać do służb w pierwszym rzędzie te osoby, które stale przebywają na terenie domu, lub mają na miejscu swe warsztaty pracy; dotyczy to przede wszystkim służby al-rej., p-pożarowej i technicznej; a więc do tych służb należy wyznaczać właścicieli sklepów, znajdujących się na terenie domu i ich personel, dozorców domowych i ewent. ich rodziny, obsługujących stale windy i inne urządzenia techniczne na terenie domu, jak również kobiety i młodzież.

Niewolno powoływać do służb tych osób, które zostaną wyznaczone przez władze administracji ogólnej do pełnienia obowiązków w zakresie O. P. L. w innym miejscu.

Członków poszczególnych służb należy możliwie dobierać w ten sposób, aby uniknąć w przyszłości wszelkich zmian osobowych, co jedynie utrudniłoby pracę organizacyjną, a nawet zwiększyło koszty.

W związku z tem k-t, obliczając ilość ludzi, którymi będzie mógł dysponować, nie może brać pod uwagę:

- 1) tych, którzy będą wyznaczeni przez odpowiednie władze do innych funkcji w obronie p-lotniczej,
- 2) chronicznie chorych, niedołężnych, starców i wogóle nienadających się ze względu na stan zdrowia,
- 3) pozatem nie można brać pod uwagę na pewien okres doby tych osób, które pracują poza domem.

Nawiązując do ostatniego punktu, trzeba jednak zaznaczyć, że spośród pracujących poza domem znajdzie się dużo

osób, mogących pod każdym względem wziąć czynny udział w organizacji obrony p-lotniczej domu i dlatego nie można tych ludzi wogóle nie brać pod uwagę, lecz przewidzieć dla nich funkcje w pewnych godzinach doby, a w innych godzinach należy wyznaczyć dla nich zastępców, lub wreszcie przewidzieć ich jako rezerwy służb.

Wymagania obrony p-lotniczej napewno stworzą duże trudności w wyborze niezbędnego personelu do prac w akcji przygotowawczej, a następnie obronnej; w wielu wypadkach ilość mężczyzn okaże się niewystarczająca. Nie jest to jednak groźne i da się załatwić przez wciągnięcie do prac tych kobiet, które obrona domu i ogniska rodzinnego może najwięcej, w danym wypadku, będzie obchodziła.

Kobiety dziś nie zaniedbują wychowania fizycznego, a nawykły już do samodzielności, w wielu wypadkach radzą sobie same w życiu, i to nieraz znacznie lepiej, niż mężczyźni, a więc nietylko nie ma żadnych powodów do usunięcia ich od udziału w pracach w O. P. L., lecz odwrotnie, należy je powołać w jak najszerszym zakresie.

Prócz służby bezpieczeństwa w pewnych warunkach kobiety będą nadawały się do pełnienia funkcji we wszystkich innych służbach O. P. L. na terenie domu i wykonywania prac z tem związanych, z wyjątkiem takich czynności, które wymagają dużego wysiłku fizycznego.

Znany jest wypadek, gdzie k-tem O. P. L. zakładu przemysłowego, zatrudniającego przeszło 100 ludzi, jest kobieta i trzeba przyznać, że organizacja obrony p-lotniczej tego zakładu nie pozostawia nic do życzenia.

Kobiety mogą wziąć w szerokim zakresie udział w pracy organizacyjnej i uświadamiającej, a nawet można je powołać do pełnienia funkcji zastępców, a kto wie, czy i nie na stanowiska k-tów domów.

Wykorzystując młodzież, jako najbardziej impulsywny i sprawny element społeczeństwa, można jej powierzyć wy-

konanie licznych prac w O. P. L., zależnie od okoliczności i warunków danego domu.

ZAKRES PRAC O.P.L. NA TERENIE DOMU W OKRESIE POKOJOWYM I W OKRESIE POGOTOWIA O.P.L.

Wszelkie prace, zmierzające do przygotowania obrony p-lotniczej domu, a zwłaszcza o charakterze zasadniczym, wzgl. takie, które będą wymagały dłuższego czasu do wykonania, należy przeprowadzić w okresie pokojowym. Do prac tych zaliczamy: wyszkolenie kierownictwa obrony domu, uświadomienie i wyszkolenie mieszkańców domu, zorganizowanie domowych służb O. P. L. i urządzenie pomieszczeń ochronnych (roboty budowlane).

Wykonania wspomnianych prac nie można odkładać na czas pogotowia o. p. l., gdyż nie należy się łudzić, aby to było możliwe w tym okresie spowodu braku czasu i niezbędnej ilości sił kwalifikowanych.

Przewidując jednak szereg niedociągnięć, które niewątpliwie mogą wyłonić się z chwilą uruchomienia elementów obrony, trzeba przewidzieć uzupełnienie egzystujących braków, już w okresie naprężenia stosunków międzynarodowych, a najpóźniej z chwilą zarządzenia pogotowia o. p. l.

Należy zgodzić się z tem, że tego rodzaju czynności, jak: uzupełnienie personelu służb i środków łączności, uszczelnienie pomieszczeń, dorywcze uzupełnienie sprzętu służb o. p. l., uzupełnienie sprzętu wspólnych pomieszczeń ochronnych trzeba będzie nieraz skutecznie prawie w ostatniej chwili, z tem jednak zastrzeżeniem, że każda czynność będzie przewidziana, a wykonanie jej przygotowane w czasie pokojowym (co należy zrobić, jak, kto to wykona, kiedy, skąd wziąć sprzęt).

Wykonanie każdej z przewidywanych zasadniczych czynności w okresie pokojowym nabiera tem większego znaczenia, że moment ogłoszenia pogotowia o. p. l., wywołując ogólne

zdeenerwowanie, może spowodować zupełny chaos, jeżeli wszystkie czynności przewidziane do wykonania w tym okresie nie będą uprzednio drobiazgowo przemyślane i przygotowane.

UPRAWNIENIA K-TA O.P.L. DOMU.

W myśl zasad, wspomnianych przy omawianiu organizacji służby p-pożarowej, k-t dysponuje wszystkimi służbami O. P. L. na terenie domu; zależnie od wytworzonej sytuacji podczas napadu, może on użyć według własnego uznania każdą służbę do prac, nie związanych bezpośrednio z przeznaczeniem danej służby.

Kierownicy służb są wykonawcami i odpowiadają przed k-tem za należyte spełnienie poruczonych im zadań.

REJESTROWANIE SKUTKÓW NAPADU PRZEZ DOMOWE POSTERUNKI SŁUŻBY AL.-REJ.

Każdy dom w mieście ma przydzielony do obserwacji pewien odcinek ulicy, wzgl. placu. Wszelkie wypadki, zaszłe podczas napadu na przydzielonej części ulicy, muszą być meldowane k-towi przez domowy zewnętrzny posterunek służby al.-rej. Gdyby treść meldunku budziła wątpliwości co do charakteru zajścia, k-t może sprawdzić osobiście, czy też przez zastępcę, co faktycznie stało się na ulicy.

Na podstawie meldunku, lub własnej obserwacji, k-t zgłasza wypadek k-towi O. P. L. dzielnicy. Co należy zgłosić w czasie trwania napadu, k-t zorjentuje się na podstawie własnej oceny, wychodząc z założenia, że podczas napadu powinny być meldowane takie zjawiska, które mają jakiegokolwiek znaczenie dla całej dzielnicy z punktu widzenia zagrożenia ludno-

ści lub komunikacji. To też niewątpliwie należy meldować upadek bomb gazowych, niewybuchy i zabarykadowanie ulicy, czy to przez lej większej bomby, czy też przez gruzy.

LIKWIDACJA SKUTKÓW NAPADU PRZEZ SŁUŻBY O.P.L. DOMU.

K-t O. P. L. domu jest obowiązany do likwidowania drobniejszych wypadków, spowodowanych napadem na przydzielonym mu odcinku ulicy, jeżeli może skutecznie to własnymi siłami; takie wypadki, jak niewielkie uszkodzenie jezdni, niedużą plamę chemiczną, częściowe zatarasowanie jezdni wywróconymi wozami i t. p., k-t likwiduje zapomocą własnych służb, nie powiadamiając o tem k-ta dzielnicy w okresie trwania alarmu. Wyjątek stanowi zlikwidowanie plamy chemicznej, o czym należy niezwłocznie meldować. Ponadto do obowiązków k-ta należy zaopiekowanie się rannymi, zagazowanymi i usunięcie zabitych, którzy mogą znaleźć się na ulicy obok domu.

Gdyby charakter, czy też rozmiary wypadków, zaszłych na ulicy, przekroczyły możliwość ich usunięcia przez służby domowe, k-t obowiązany jest do wyraźnego oznaczenia miejsc niebezpiecznych dla ruchu, lub zagrażających ludności, meldując o powyższem k-towi O. P. L. dzielnicy.

KIEROWANIE AKCJĄ OBRONNĄ DOMU W WYPADKU NIEOBECNOŚCI KOMENDANTA.

Ponieważ w okresie pogotowia O. P. L. możemy w każdym czasie spodziewać się napadu lotniczego, a co za tem idzie, musimy być gotowi do akcji obronnej, należy ustalić dyżury kierownictwa obroną domu w tym okresie doby, kiedy k-t i jego zastępcy są nieobecni powodu wykonywania swej pracy za-

wodowej. W związku z tem powstaje pytanie, kto z kierownictwa obrony domu będzie dyżurował w tym czasie i kto pokieruje akcją obronną w razie napadu.

Najprostszem rozwiązaniem tego zagadnienia byłoby wyznaczenie na k-ta domu, lub jednego z zastępców, osoby, która stale przebywa na terenie domu, a przynajmniej w tym czasie, gdy reszta członków kierownictwa jest nieobecna.

W pewnych wypadkach na stanowisko k-ta, lub jednego z zastępców można wybrać osobę, pracującą w pobliżu domu, z tem jednak zastrzeżeniem, że z chwilą zaalarmowania miasta, osoba ta zostanie automatycznie zwolniona z pracy przez pracodawcę.

Uzależnianie jednak wyboru k-ta domu od rodzaju wykonywanej przez niego pracy zawodowej i możliwości przybycia na teren domu z chwilą zaalarmowania miasta, nie byłoby wskazane, gdyż zorganizowanie obrony domu, a kierownictwo akcją obronną, są to czynności całkowicie odrębne. Bardzo często człowiek, nieposiadający żadnych zdolności organizacyjnych, świetnie przeprowadzi akcję obronną.

To też na stanowisko k-ta domu należy wybrać przede wszystkim człowieka, posiadającego zmysł organizacyjny, bez względu na to, czy w pewnych okresach doby będzie on miał możność pokierować obroną domu, zaś na jednego z zastępców wyznaczyć osobę, przebywającą stale w domu, lub pracującą w pobliżu, z tem, że w razie napadu lotniczego w pewnych godzinach dnia, osoba ta pokieruje akcją obronną.

Zamieszkujący w danym domu właściciel, lub jego administrator mogą być wyznaczeni na stanowisko k-ta, lub jednego z zastępców, zwłaszcza w tym wypadku, gdy osoby te nie są zajęte żadną pracą poza domem.

W każdym bądź razie, przy wyborze k-ta domu, należy mieć na uwadze omówioną wyżej sprawę; k-t zaś powinien pamiętać o niej przy doborze swoich zastępców.

W okresie doby, gdy członkowie kierownictwa obrony domu (k-t, zastępcy) są wolni od swych zajęć zawodowych, k-t ustala dyżury zastępców, przyczem osoba dyżurująca nie może wydalać się z domu.

ZAKRES PRZYGOTOWAŃ O.P.L. DOMU.

Zakres przygotowań O. P. L. domu może być w pewnym stopniu zredukowany w tych domach, których położenie nie nastrocza obawy, że będą one specjalnie narażone na bombardowanie.

W tym celu władze, odpowiedzialne za przygotowanie O. P. L. miasta, określą strefy bezpośredniego zagrożenia, zagrożenia pośredniego i względnego bezpieczeństwa na terenie miasta.

Możliwość zredukowania pewnych służb, lub zmniejszenia ich składu osobowego, zależy ponadto od rodzaju domu i jego wielkości; w każdym razie zorganizowanie alarmowania, obserwacji, służby p-pożarowej i rat.-san. trzeba uważać za konieczne.

PRZEWIDYWANIE STOPNIA ZAGROŻENIA DOMU NA PODSTAWIE ZNAJOMOŚCI TERENU I STANU OBRONNOŚCI DOMU.

Sposób przeprowadzenia akcji obronnej domu zależy od wielu czynników, a przede wszystkim od sytuacji, powstałej w czasie nalotu.

Przewidywanie wszystkich sytuacji, które mogą mieć miejsce w czasie napadu, jest oczywiście niemożliwe; znając jednak teren domu, jego mieszkańców i stan obronności domu, da się określić w przybliżeniu stopień zagrożenia, spowodowany działaniem tych, czy innych środków napadu.

K-t, ujmując wszechstronnie zagadnienie O. P. L. domu i orientując się we wszystkich danych, które mogą wpłynąć na stopień niebezpieczeństwa, może i powinien przewidywać zlikwidowanie trudniejszych wypadków, zaszłych w okolicznościach wyjątkowo niesprzyjających, spowodowanych rozplamowaniem, czy też charakterem danego domu.

Ponadto mogą mieć miejsce takie wypadki, które zmuszą do opuszczenia domu w czasie samego napadu i przeprowadzenia jego mieszkańców do schronów najbliższej położonych, wzgl. wskazanych przez k-ta O. P. L. dzielnicy. Wypadki te, spowodowane działaniem środków burzących, lub rozpowszechnianiem się pożaru, mogą stworzyć niesłychanie trudne położenie; zmuszą one do szybkiego działania, prawdopodobnie jednoczesnego zaangażowania wszystkich służb lokalnych, ewent. służb domów sąsiednich, a nawet ogólnomiejskich.

Upřednie przygotowanie się do niezbędnej w tym wypadku akcji, oraz osoba samego k-ta, będą miały decydujące znaczenie, warunkujące najmniejsze zamieszanie i straty w ludziach.

Przygotowanie się będzie polegało na odpowiednim uświadomieniu ludności i opracowaniu planu działania, który powinien przewidzieć:

- 1) sposób powiadomienia mieszkańców o konieczności opuszczenia domu,
- 2) sposób opuszczania mieszkań w wypadku, gdy korzystanie ze sposobów normalnych zostanie uniemożliwione (pożar, zawalenie się klatki schodowej i t. p.),
- 3) sposób opuszczania domu — partjami, czy też inaczej,
- 4) miejsce lub miejsca zbiórek,
- 5) kierowników każdej partji,
- 6) współudział i pomoc służb domowych i ewentualnie sąsiednich domów,
- 7) wzmożoną pomoc sanitarną,
- 8) w wypadku, gdy upřednie odkażenie terenu nie będzie możliwe, należy przewidzieć chociażby częściowe unieszkodli-

wienie środków chemicznych w krótkim czasie i w takich miejscach, które mogą być szczególnie niebezpieczne; prowizoryczne zabezpieczenie powierzchni skażonych da się dokonać zapomocą piasku, ziemi, zmycia wodą, przykrycia deskami, papą i wogóle tem, co było uprzednio przygotowane i może być użyte natychmiast.

Jasne jest, że skoro wszystkie czynności zostaną zawczasu przemyślane i przygotowane, przeprowadzenie samej akcji obronnej stanie się znacznie łatwiejsze, a wynik jej będzie bardziej dodatni.

W omawianym wypadku i podobnych mu, k-t osobiście pokieruje akcją, używając wszystkich służb, jakimi dysponuje. Wydatną pomoc w tych wypadkach mogą okazać ci mieszkańcy domu, którzy zachowają zimną krew i rozwagę.

LOKAL K-TA O.P.L. DOMU.

Lokal k-ta należy wybrać w miejscu, gwarantującym możliwie najdogodniejsze kierownictwo akcją obronną; z żądania tego wynika, że wspomniany lokal zasadniczo powinien być położony centralnie w stosunku do całego domu.

Zasada ta jednak niezawsze będzie możliwą do utrzymania. Lokalu k-ta nie należy umieszczać na piętrze, lecz na parterze, w suterrenach, a w pewnych wypadkach nawet w piwnicy, chodzi jednak o dogodny i łatwy dostęp; ponadto lokal k-ta należy odpowiednio zabezpieczyć, przyczem powinien on być wentylowany i tylko w ostateczności może być urządzony jako pomieszczenie uszczelnione z przedsionkiem.

Urządzenie specjalnej wentylacji w pomieszczeniu k-ta nie pociągnie za sobą takich kosztów, aby warunek ten wykluczyć zgóry. Egzystują małe pochłaniacze schronowe połączone z wentylatorem, które można zainstalować w każdym pomieszczeniu uszczelnionem, a które przy masowej produkcji nie będą zbyt kosztowne.

W pewnych wypadkach pomieszczenie dla k-ta da się urządzić przy wspólnym schronie domowym, wykorzystując wentylację schronową i uwzględniając jednocześnie inne warunki, którym to pomieszczenie powinno odpowiadać.

W pomieszczeniu k-ta należy zainstalować telefon i ewent. radio, oraz zaopatrzyć lokal w stoły i krzesła.

W miejscu widocznym umieszcza się wykazy telefonów i adresy tych osób lub placówek, z którymi k-t obowiązany jest utrzymać łączność.

ĆWICZENIA OBRONY P-LOTNICZEJ NA TERENIE DOMU.

Najlepszym sprawdzianem funkcjonowania służby O. P. L. domu, oraz pouczeniem dla ludności cywilnej, jak należy zachowywać się w okresie pogotowia O. P. L. i alarmu lotniczego, będą niewątpliwie ćwiczenia O. P. L.

A więc w razie zarządzenia ogólnych ćwiczeń na terenie miasta, okazję tę należy wykorzystać dla uruchomienia wszystkich elementów obrony na terenie domu i żądać, by mieszkańcy domu zachowywali się tak, jak to będzie wymagane w razie faktycznego zagrożenia.

Pozatem ćwiczenia, zakrojone na większą skalę, mają znaczenie psychologiczne, odtwarzają bowiem sytuację, zbliżoną do rzeczywistych warunków, w jakich może znaleźć się ludność cywilna w okresie wojny.

Wreszcie zapomocą ćwiczeń k-t domu zaznajomi się praktycznie ze swymi czynnościami w okresie napadu i będzie miał możliwość poczynienia szeregu spostrzeżeń co do stopnia przygotowania obrony p.-lotniczej domu.

Prócz ćwiczeń ogólnych, władze administracji ogólnej mogą zarządzić ćwiczenia lokalne, bądź fragmentaryczne, bądź uruchamiające wszystkie elementy obrony domu. Okresowe ćwiczenia lokalne przyczynią się również do praktycznego szkolenia kierownictwa obrony domu i służb O. P. L.

STRESZCZENIE OBOWIĄZKÓW K-TA O.P.L. DOMU W OKRESIE PRZYGOTOWAWCZYM.

Kończąc okres przygotowawczy O. P. L. na terenie domu, możemy zreassumować obowiązki k-ta domu w uzupełnieniu streszczenia jego zadań zasadniczych, omówionych przy podziale całokształtu prac k-ta na dwa etapy:

- 1) Opracowanie planu O. P. L. domu,
- 2) ogólne kierownictwo pracą, zmierzającą do zrealizowania tego planu,
- 3) interwenjowanie w razie niewłaściwego wykonywania pewnych prac i czynności,
- 4) uzgadnianie współpracy pomiędzy poszczególnymi kierownikami służb na terenie domu,
- 5) utrzymanie stanu osiągniętej gotowości, co ma duże znaczenie z uwagi na możliwe zmiany personalne, konserwację urządzeń i sprzętu,
- 7) ogólny nadzór nad odpowiednim wyszkoleniem służb i uświadomieniem mieszkańców domu,
- 8) przeprowadzenie ćwiczeń obrony p.-lotniczej,
- 9) składanie sprawozdania o postępie prac na żądanie władz administracji ogólnej.

ORGANIZACJA O.P.L. BLOKU DOMÓW.

Przy organizowaniu O. P. L. bloku domów obowiązuje jednolite kierownictwo pracami przygotowawczymi w okresie pokojowym, sprawowane przez k-ta bloku, który jest jednocześnie odpowiedzialny za przygotowanie obrony p.-lotniczej bloku jako całości, oraz wszystkich domów wchodzących w skład bloku.

Tytuł k-ta bloku brzmi: „Komendant O. P. L. bloku domów, ulica Nr.“, przyczem wymienia się Nr. domu,

w którym urzęduje k-t. K-ci poszczególnych domów bloku są wybierani, czy też wyznaczani na zasadach identycznych, jak w domach, organizujących samodzielnie obronę p-lotniczą.

Wybór k-ta bloku i jego zastępcy odbywa się w drodze porozumienia się k-tów domów blokowych z administratorami domów. Władze administracji ogólnej wyznaczają jednego z k-tów domów blokowych, który zainicjuje wybory.

Zatwierdzenie na stanowisko k-ta bloku dokonuje się na tych samych zasadach, jak k-tów w domach pojedynczych.

K-ta bloku mogą również wyznaczyć z urzędu odpowiednie władze.

Organami wykonawczymi k-ta bloku i podległymi mu bezpośrednio są: kierownicy służb O. P. L. danego bloku i k-ci domów, przynależnych do bloku.

Na terenie bloku domów jest jeden kierownik każdego rodzaju służby, przyczem organizuje on swą służbę, bez względu na to, czy dana służba będzie wspólną dla wszystkich domów bloku, czy też jej jednostki przewidują się w poszczególnych domach. Reszta zadań kierowników służb jest identyczna, jak przy organizowaniu obrony w pojedynczych domach.

Kierownicy służb są wyznaczani przez k-ta bloku spośród mieszkańców wszystkich domów blokowych i na wniosek, wzgl. w porozumieniu z k-tami poszczególnych domów bloku.

Zależnie od warunków lokalnych i możliwości, którymi będzie dysponował dany blok, służby O. P. L. mogą być wspólne dla całego bloku i wówczas dysponuje nimi k-t bloku, lub służby domowe, znajdujące się w każdym domu i podległe bezpośrednio k-tom domów.

Jako służby wspólne można przewidywać: służbę odkażającą, techniczną i ewentualnie służbę rat.-san.

Służbę al.-rej. posiada każdy dom bloku. Ilość posterunków tej służby zależy od warunków lokalnych; w tym wzglę-

dzie obowiązują wytyczne, przewidziane dla domów pojedynczych.

Wypadki zaszły podczas napadu lotniczego na terenie domu lub na przydzielonym odcinku zewnętrznym, posterunki służby al.-rej. meldują k-towi swego domu, który ze swej strony przekazuje meldunek k-towi bloku.

K-t domu jest obowiązany do likwidowania we własnym zakresie wszelkich zajęć i wypadków, wywołanych napadem na jego terenie; gdyby to było niemożliwe, zwraca się o pomoc do k-ta bloku.

Służbę p.-pożarową należy zorganizować w każdym domu blokowym, tworząc przewidziane w tym celu domowe posterunki p.-pożarowe.

Jednak w pewnych okolicznościach organizacja służby p.-pożarowej na terenie bloku da się ująć w inny sposób; omówimy to na konkretnym przykładzie.

Przypuśćmy, że dany blok O. P. L. tworzą 4 domy mieszkalne. W tych warunkach musielibyśmy mieć 4 posterunki p.-pożarowe, składające się z 16 ludzi.

Ponieważ zadaniem przeciw-pożarowego posterunku domowego jest obserwacja przydzielonego mu odcinka, a ponadto ugaszenie, a właściwie umiejscowienie ogniska, spowodowanego bombą zapalającą, więc czynności te, w pewnych okolicznościach, równie dobrze wykona dwóch ludzi, jak czterech. Redukując w ten sposób ilość członków każdego posterunku do dwóch, uzyskamy 8 ludzi, z których, tworząc drużynę p.-pożarową, wyposażoną w odpowiedni sprzęt, będziemy mieli do dyspozycji jednostkę, zdolną do prowadzenia już poważniejszej akcji p.-pożarowej, co ma duże znaczenie przy szczupłych siłach straży ogniowych ogólnomiejskich.

Oczywiście, że sposób zorganizowania służby p.-pożarowej na terenie bloku (domu) zależy od warunków lokalnych;

szczegółowe wytyczne w tym kierunku zostaną omówione na kursach, organizowanych dla kierowników służby p-pożarowej.

Lokal k-ta bloku należy wyznaczyć w miejscu, gwarantującym łatwy i dogodny dostęp z poszczególnych domów bloku.

Rozmieszczenie wspólnych służb blokowych — naogół centralne w stosunku do poszczególnych domów bloku, jednak zasada ta nie jest wiążącą i zależy od położenia domów, możliwości komunikacyjnych, oraz rodzaju służby; jeżeli miejsce postoju jednostki odkażającej ostatecznie jest obojętne, to jednak umieszczenie wspólnej drużyny p-pożarowej uzależniamy od możliwości szybkiego dostępu do miejsc szczególnie wrażliwych na ogień.

Jeżeli chodzi o wspólne pomieszczenia ochronne, należy dążyć do ich urządzenia w każdym domu blokowym.

Zgodnie z zasadami, obowiązującymi przy urządzeniu schronów p-gazowych, małe schrony w poszczególnych domach bloku mają większą rację bytu, niż jeden schron, przeznaczony dla większej ilości ludzi. Gdyby urządzenie wspólnych pomieszczeń ochronnych nie dało się zrealizować w każdym domu, wówczas mieszkańcy wszystkich domów danego bloku korzystają, w razie potrzeby, z innych blokowych pomieszczeń ochronnych, gdyż są one wspólne, nie tylko dla lokatorów danego domu, lecz dla całej ludności bloku.

Ogólny plan organizacji G. P. L. bloku domów opracowuje k-t bloku, wspólnie z kierownikami służb i k-tami domów blokowych.

Metody pracy k-ta przy organizowaniu obrony bloku są analogiczne z metodą, obowiązującą w pojedynczych domach, z tą różnicą, że k-t bloku współpracuje nie tylko z kierownikami służb, lecz i z k-tami poszczególnych domów bloku.

W okresie alarmu k-t bloku kieruje akcją obronną, w sensie uzgadniania pracy wszystkich służb blokowych, dy-

sponując służbami wspólnymi bezpośrednio, zaś służbami w poszczególnych domach przez k-tów domowych.

Łączność z komendantem O. P. L. dzielnicy obowiązuje wyłącznie k-ta bloku.

OKRES POGOTOWIA O.P.L. — CZYNNOŚCI K-TA DOMU I KIEROWNIKÓW SŁUŻB.

Z chwilą ogłoszenia pogotowia O. P. L. następuje automatyczne uruchomienie służb na terenie domu, stosownie do obowiązującego planu.

Jeżeli plan ten będzie opracowany celowo i dokładnie, to nie ma żadnej wątpliwości co do sprawnego i szybkiego osiągnięcia stanu gotowości, gdyż każdy z wykonawców, znając ten plan, będzie wyczerpująco poinformowany o swoich obowiązkach.

Przy ogólnem omówieniu metody pracy k-ta w okresie przygotowawczym wspomniano o tem, że niektóre czynności, związane z przygotowaniem O. P. L. na terenie domu, będą wykonane z chwilą ogłoszenia pogotowia O. P. L., przyczem zostały omówione ogólne wytyczne w tym kierunku. Nawiazuując do wspomnianych wytycznych oraz biorąc pod uwagę charakter okresu pogotowia, należy jak najszybciej zakończyć wszelkie prace, prowadzone w tym okresie, mieć możność przerywania ich w dowolnym czasie oraz przewidzieć zastępcze sposoby zabezpieczenia ludności domu na wypadek nalotu.

Niezwłocznie po ogłoszeniu pogotowia O. P. L. kierownicy poszczególnych służb wydadzą sprzęt, stanowiący wyposażenie służb, poczem zarządzą zbiórkę wszystkich członków służb, na której udziela krótkich wskazówek i wyjaśnień, poruszając to, co będą uważali za stosowne, gdyż oni najlepiej znają swych ludzi, a więc są najbardziej zorientowani, na co należy przedewszystkiem zwrócić uwagę.

Następnie mogą zarządzić zajęcie stanowisk wyjściowych, w celu ostatecznego skontrolowania sprawności służb, poczem zgłoszą gotowość służb k-towi, który może dokonać ogólnego przeglądu.

Kierownik służby al. rej. wystawia przewidziane planem posterunki, które od tej chwili pełnią swe obowiązki.

K-t, jako odpowiedzialny za stan gotowości domu, powinien zasadniczo skontrolować wszystko osobiście, jednak nie zawsze będzie to możliwe w pierwszych chwilach po ogłoszeniu pogotowia O. P. L. Znając teren swego domu i stan przygotowań O. P. L., k-t przede wszystkim będzie zorientowany w ewentualnie egzystujących lukach i da temu wyraz w kolejności kontroli poszczególnych fragmentów obrony.

Aby ułatwić sobie pracę, k-t zawczasu sporządzi spis wszystkich czynności, ujętych w chronologicznym porządku, które zamierza wykonać z chwilą ogłoszenia pogotowia O. P. L., a więc będzie to „dziennik czynności“.

Pożądane jest, aby kierownicy poszczególnych służb mieli również wynotowane w chronologicznym porządku, jakie czynności muszą wykonać z chwilą zarządzenia pogotowia.

Przy ustalaniu planu kontroli trzeba mieć na uwadze, że poszczególne elementy O. P. L., jak też i poszczególne części domu nie są równoznaczne pod względem ich ważności; kolejność ważności elementów obrony ogólnie można ustalić następująco:

- alarmowanie domu,
- służba p-pożarowa,
- stan wspólnego schronu,
- przygotowanie pomieszczeń uszczelnionych,
- łączność,
- kolejność reszty elementów, zarówno jak i poszczególnych części domu, ustali k-t, stosownie do warunków lokalnych i według własnej oceny.

W dalszym ciągu prac k-t powinien polecić sprawdzić i zanotować adresy i NN-ry telefonów k-ta O. P. L. dzielnicy,

najbliższych odkażalni i schronów; czynności z tem związane dokona jeden z zastępców lub kierownik służby al.-rej.

Wreszcie k-t wejdzie w porozumienie z k-tami sąsiednich domów i omówi z nimi sprawy, dotyczące udzielania sobie wzajemnej pomocy.

Po osiągnięciu gotowości bojowej k-t domu nie zgłasza powyższego k-towi O. P. L. dzielnicy, który, szczególnie w pierwszym okresie pogotowia, będzie zbyt obciążony pracą, a ponadto, aby nie zajmować linii telefonicznych, przeciążonych wielką ilością rozmów.

CZYNNOŚCI K-TA I SŁUŻB O.P.L. DOMU Z CHWILĄ ZAALARMOWANIA MIASTA.

Z chwilą ogłoszenia alarmu członkowie wszystkich służb O. P. L. niezwłocznie zajmują swe stanowiska i przygotowują, a właściwie sprawdzają sprzęt oraz wykonują czynności, przewidziane instrukcją.

Dla służby al.-rej. jest to okres wytężonej pracy, z uwagi na konieczność szybkiego i sprawnego wykonania licznych czynności, do których jest ona powołana.

Kierownicy poszczególnych służb, zależnie od rodzaju służby, kontrolują posterunki i urządzenia na terenie domu, sprawdzają służby na podstawach wyjściowych, pilnują sprządzania do ogólnego schronu tych osób, które mają tam się schronić i t. p.

K-t czuwa nad wykonaniem całości akcji, delegując zastępców do skontrolowania tej czy innej czynności według własnego uznania oraz może sprawdzić osobiście to, co będzie uważał za stosowne.

Jeżeli k-t widzi, że cała akcja odbywa się szybko i sprawnie, nie wtrąca się do wykonawców. Gdyby pewne czynności były wykonywane niewłaściwie, lecz zauważone uchybienia nie miały większego znaczenia, k-t również nie powinien in-

terwenjować w tym czasie, gdyż chwila zaalarmowania domu nie jest właściwym momentem do udzielania pouczeń i może spowodować zamieszanie; w razie zaś powstania poważniejszych wypadków, a szczególnie paniki, k-t wkracza osobiście w celu zlikwidowania zajścia.

W każdym bądź razie zaalarmowanie domu, a tembardziej w nocy, będzie groźnym momentem; to też k-t musi bacznie zwracać uwagę na wszystko, co się dzieje na terenie domu.

W chwili zaalarmowania k-t domu może zwracać się do k-ta O. P. L. dzielnicy, lecz tylko w wyjątkowych wypadkach, mających znaczenie ogólne dla danej dzielnicy, względnie w razie powstania nieprzewidzianej, a szczególnie niebezpiecznej sytuacji na terenie domu, i to tylko wtedy, gdy własne siły okażą się niewystarczające do zlikwidowania niebezpieczeństwa.

Absorbowanie k-ta O.P.L. dzielnicy drobiazgami lub np. pytaniami o ogólnem położeniu na terenie dzielnicy i t. p. jest absolutnie niedopuszczalne.

OKRES NAPADU LOTNICZEGO — PRACA K-TA I SŁUŻB O.P.L. DOMU.

W czasie napadu lotniczego służby O. P. L. przebywają na swych stanowiskach lub, zależnie od wytworzonej sytuacji, wykonują normalnie te czynności, do których są przeznaczone, każda w swoim zakresie działania, pod ogólnym nadzorem i przy współpracy swych kierowników.

K-t obserwuje przebieg napadu, bacząc jednocześnie na prowadzenie akcji ratowniczej.

W jakim miejscu ma przebywać k-t podczas napadu, nie da się ściśle ustalić; zależy to od okoliczności i warunków, w których będzie odbywała się akcja ratownicza.

W zasadzie k-t powinien być tam, gdzie wymagają tego okoliczności, czyli właściwie w miejscu największego zagrożenia.

Zjawiskiem najwięcej groźnem, jest pożar, tembardziej, że wezwanie pomocy może mieć miejsce dopiero wówczas, gdy własne siły okażą się zbyt szczupłe do jego opanowania (wezwanie pomocy z chwilą powstania pożaru jest niedopuszczalne), z drugiej zaś strony nie można przeciągnąć struny, aby nie wytworzyć warunków, uniemożliwiających opanowania pożaru, nawet przez straż miejską, co w pewnych okolicznościach zagrażałoby nie tylko domom sąsiednim, ale mogłoby stać się niebezpieczne nawet dla całej dzielnicy.

Zorjentowanie się co do możliwości opanowania pożaru przy pomocy sił własnych i ustalenia tego momentu, kiedy należy zażądać pomocy, będzie bardzo trudne.

Prócz tego straż miejska niezawsze przybędzie natychmiast na wezwanie, a nawet trzeba liczyć się z tem, że czasami żądanie k-ta nie będzie wcale uwzględnione. Dlatego też w razie powstania pożaru, k-t powinien zwrócić szczególną uwagę na akcję gaszenia ognia.

Bacznej uwagi i zastanowienia się k-ta będzie wymagał również wypadek pożaru w domu, bezpośrednio przylegającym. Wówczas może powstać zagadnienie samorzutnego przyjęcia z pomocą sąsiadowi, co nieraz stanie się równoznaczne z zagwarantowaniem bezpieczeństwa własnego domu.

Niemniej poważnem niebezpieczeństwem będą wszelkie uszkodzenia domu, spowodowane działaniem środków burzących, a więc uszkodzenia okien, drzwi, lub uszczelnienia pomieszczeń ochronnych, zatarasowanie gruzami wejść do tych pomieszczeń, lub klatek schodowych i t. p. Zjawiska te staną się tembardziej groźne, jeżeli łącznie ze środkami burzącymi zostaną użyte środki gazowe.

Akcja ratownicza w przytoczonych okolicznościach będzie wymagała użycia prawdopodobnie wszystkich służb i ja-

sne jest, że w tym wypadku k-t powinien pokierować nią osobiście.

W dwóch wspomnianych wypadkach k-t nie może mieć żadnej wątpliwości co do miejsca swego przebywania podczas napadu.

W innych okolicznościach, k-t znajdzie się tam, gdzie uzna za wskazane, wiedziony znajomością terenu domu i charakterem zjawiska, powstałego podczas napadu oraz bardzo często poprostu intuicją.

Zasadniczo możemy ustalić cztery momenty, kiedy k-t bezwzględnie będzie interwenjował osobiście:

- 1) z chwilą powstania pożaru, oraz jego rozpowszechniania się,

- 2) z chwilą uszkodzenia domu, czy też jego części, przez działanie środków burzących,

- 3) z chwilą powstania takiej sytuacji w czasie napadu lub natychmiast po odwołaniu alarmu, kiedy zajdzie konieczność wyprowadzenia mieszkańców domu do pobliskiego schronu, lub ewakuowania większej ilości osób do punktów ratowniczych, czy też szpitali,

- 4) w wypadku paniki na terenie domu.

Niemniej jednak mogą powstać inne nieprzewidziane, a groźne sytuacje, których zlikwidowanie będzie wymagało wspólnej, jednoczesnej akcji wszystkich służb i ogólnego kierownictwa przez jedną osobę, czyli k-ta.

Wspomniane wyżej wskazówki dla k-ta dotyczą określonych wypadków, mogących powstać w czasie napadu, ogólnie zaś musimy stwierdzić, że nie jest możliwe przewidzieć zgóry wszystkich czynności, jakie będzie musiał wykonać k-t w tym okresie; akcja ratownicza będzie właściwie stałym reagowaniem na te zjawiska, które powstaną na terenie domu w trakcie napadu; wszystkie więc czynności k-ta są uzależnione zasadniczo od okoliczności, wytworzonych działaniem środków napadu.

Meldunki, nadchodzące z terenu domu, względnie z zewnątrz, oraz ewentualne zarządzenia k-ta O. P. L. dzielnicy, będą koncentrować się w lokalu komendy O. P. L. domu, w związku z tem należy wyznaczyć jednego z zastępców, który stale będzie przebywał w czasie napadu w pomieszczeniu k-ta. Wspomniany zastępca przeznaczony jest do przyjmowania wpływających meldunków, czy też zarządzeń i przekazywania ich k-towi domu, który w tym czasie będzie przeważnie nieobecny w lokalu komendy domu.

Zwracanie się do k-ta O. P. L. dzielnicy podczas napadu powinno mieć miejsce możliwie najrzadziej i tylko w wypadkach istotnej potrzeby. W związku z tem k-t domu nie melduje w okresie napadu o takich zajściach, które może zlikwidować lub zlikwidował we własnym zakresie z wyjątkiem zagazowania terenu; wiadomości te narazie zupełnie nie interesują k-ta dzielnicy. Nie wolno też zajmować czasu k-towi O. P. L. dzielnicy zgłaszaniem zajęć drobnych, zaszłych w pobliżu lub na terenie domu, a nie mających żadnego znaczenia, jeżeli chodzi o prowadzenie ogólnej akcji obronnej na terenie dzielnicy.

Znane są wypadki, gdy podczas ćwiczeń O. P. L. na terenie nawet dużych miast przysyłano k-towi w czasie napadu np. takie meldunki: „w pobliżu domu X znaleziono 2 rannych“, lub „na skrzyżowaniu ulic XY leży wywrócony wóz“, przyczem rozwodzą się wdodatek nad przypuszczalnymi przyczynami wspomnianych zjawisk.

Powyższe nie wymaga komentarzy.

Znalezionymi rannymi oraz uporządkowaniem ulicy zapiekuje się ten z k-tów domowych, na którego odcinku zajdą wspomniane wypadki.

Gdy zajdzie potrzeba wezwania pomocy służb dzielnicowych, k-t powinien zastanowić się, jakim sposobem to uczyni i jaki środek łączności w danych warunkach będzie nietylko najszybszy, lecz i najpewniejszy.

Zanim jednak wezwie pomocy k-ta O. P. L. dzielnicy,

zwróci się do sąsiadów, gdyż mniej więcej wie, w jakim oni są położeniu i czy pomoc ich w danej chwili jest możliwa.

K-t domu lub bloku domów jest obowiązany do przyjęcia z pomocą sąsiadom w każdym wypadku, gdy może to uczynić; pomocy tej należy udzielić nie tylko w postaci samych służb, lecz sprzętu i materiałów niezbędnych do prowadzenia akcji.

Współpraca z sąsiadami jest podstawowym czynnikiem, umożliwiającym przeprowadzenie ogólnej akcji obronnej w mieście; ilość służb ogólnomiejskich będzie zawsze niewystarczającą, toteż nie wolno ograniczać się do obrony tylko własnego domu; egoizm pod tym względem absolutnie nie może być tolerowany.

Jako ogólną zasadę należy przyjąć: *dążyć do zlikwidowania niebezpieczeństwa, w miarę możliwości, we własnym zakresie, lub przy współpracy sąsiadów, bez posługiwania się służbami ogólnomiejskimi.*

W razie przybycia zawezwanej pomocy, kierownictwo akcją obejmuje k-t przybyłej jednostki miejskiej, wciągając do pracy odpowiednią służbę domową, a w razie potrzeby, służby sąsiednich domów.

W czasie trwania napadu, k-t uzgadnia działalność poszczególnych służb, wspierając pracę jednych przez drugie. Np. może służbę odkażającą użyć jako pomoc przy gaszeniu pożaru, lub wesprzeć służbę sanitarną, jeżeli zajdzie tego potrzeba.

ODWOŁANIE ALARMU LOTNICZEGO NA TERENIE DOMU.

Po ogólnem odwołaniu alarmu lotniczego na terenie miasta, k-t domu powinien przede wszystkim przekonać się osobiście, lub przez zastępców, czy w najbliższym sąsiedztwie niema gazu, oraz czy sąsiednie domy nie są uszkodzone przez środki burzące w ten sposób, że mogą zagrażać mieszkańcom własnego domu.

Odwołanie jednak alarmu na terenie domu, bez uprzedniego porozumienia się z k-tem O. P. L. dzielnicy, nie jest wskazane z uwagi na pośrednie niebezpieczeństwo gazowe, które może istnieć wszędzie, bez względu na miejsce bezpośredniego skażenia; niebezpieczeństwo to jest uzależnione, nietylko od ilości użytych środków chemicznych, lecz od ogólnego przesuwania się mas powietrznych oraz innych czynników atmosferycznych, a przede wszystkim lokalnych wiatrów w poszczególnych dzielnicach (ulicach) miasta.

Ponieważ akcja odkażająca przewiduje się zasadniczo po odwołaniu alarmu lotniczego, więc zagrożenie gazowe może trwać nieraz bardzo długo, zmuszając do trzymania ludzi w pomieszczeniach ochronnych.

W warunkach miejskich będzie dość trudno ustalić ściśle granicę terenów skażonych i terenów bezpiecznych; to też tylko kierownictwo O. P. L. miasta i poszczególnych dzielnic, posiadając niezbędne dane, wpływające na zakres i stopień pośredniego zagrożenia gazowego, może określić, w jakich częściach miasta można przywrócić normalne życie, nawet przed dokonaniem ogólnej akcji degazacyjnej na terenie miasta.

Z przytoczonych rozważań wynika, że k-ci domów (bloków) powinni być jednak powiadomieni o zagrożeniu gazowym, a jednocześnie nasuwa się pytanie, jak to zorganizować w sposób najprostszy, nieobciążający ani k-tów dzielnic, ani środków łączności.

K-ci O. P. L. dzielnic będą zorjentowani co do niebezpieczeństwa gazowego na terenie własnych dzielnic, a prócz tego otrzymają wiadomość od k-ta O. P. L. miasta o zagrożeniu pośrednim, w związku z użyciem środków chemicznych w innych dzielnicach. Pozostaje więc do rozstrzygnięcia sprawa powiadomienia k-tów poszczególnych domów (bloków) o odwołaniu alarmu na ich terenie. Jako ogólną zasadę należy przyjąć, że zawiadomienie będzie dotyczyło wyłącznie tych domów (bloków), gdzie alarm może być odwołany.

To też k-ci domów (bloków), którzy nie otrzymają odpowiedniego zawiadomienia, powinni utrzymywać stan alarmowy aż do dalszych zarządzeń.

Odwołanie alarmu w poszczególnych domach (blokach) dałoby się zorganizować w sposób następujący: na każdej ulicy w rejonie danej dzielnicy należy wyznaczyć jeden lub kilka domów (bloków), których k-ci otrzymają bezpośrednio zawiadomienie o odwołaniu alarmu, z tem, że ze swej strony będą obowiązani powiadomić o powyższem 10—20 domów sąsiednich, znajdujących się nalewo i naprawo po tej samej stronie ulicy.

Projektowany sposób odwołania alarmu w terenie pozwoli utrzymać w ręku k-ta dzielnicy kierownictwo obroną aż do ostatniej chwili po odwołaniu ogólnego alarmu w mieście, a ponadto da mu możliwość, bez zbytniego obciążania komendy dzielnicy i środków łączności, szybkiego powiadomienia tych domów, w których alarm można odwołać.

Utrzymanie łączności pomiędzy k-tem O. P. L. dzielnicy, a wszystkimi domami (blokami domów) na jego terenie jest ze wszechmiar pożądane i usprawni przeprowadzenie ogólnej akcji obronnej. Łączność ta może być pomyślana tylko za pośrednictwem pewnych komórek w terenie, gdyż nie sposób utrzymać ją w drodze bezpośredniej z większą ilością bloków, czy też domów.

Przykład: przypuśćmy, że dana dzielnica ma 400 domów, połączonych w 100 bloków.

W myśl przytoczonej wyżej koncepcji k-t bloku, otrzymując bezpośrednio zarządzenie odwołania alarmu, powiadomi ze swej strony 10 bloków; to też k-t dzielnicy będzie musiał nadać w tym wypadku tylko 10 rozkazów telefonicznych lub wysłać z rozkazem pewną ilość gońców.

Tą samą drogą k-t dzielnicy może przekazywać ewentualne zarządzenia k-tom bloków (domów).

K-t dzielnicy powinien mieć spis telefonów i adresy tych domów (bloków), do których będzie zwracać się bezpośrednio.

W związku z niebezpieczeństwem gazowym, może powstać taka sytuacja, że nie we wszystkich domach danej dzielnicy można będzie odwołać alarm, to też wyznaczenie domów na każdej ulicy, które będą zawiadomione bezpośrednio o odwołaniu alarmu, wydaje się konieczne.

K-ci domów (bloków), którzy otrzymają zarządzenie odwołania alarmu od k-ta dzielnicy, powinni posiadać wykaz domów, które należy skolei powiadomić o powyższem.

Prócz niebezpieczeństwa gazowego może mieć miejsce zagrożenie domu, spowodowane innemi środkami napadu; niebezpieczeństwo to będzie miało przeważnie charakter lokalny, a w związku z tem k-ci domów (bloków) określą stopień tego niebezpieczeństwa samodzielnie i zadecydują o jego wpływie na możność odwołania alarmu.

CZYNNOŚCI K-TA O.P.L. DOMU PO ODWOŁANIU ALARMU NA TERENIE DOMU.

Po skończonym napadzie, k-ci wszystkich domów przeprowadzą lustrację swych domów. Następnie k-t domu, należącego do bloku, przesyła odpowiedni meldunek pisemny k-wi bloku, który ze swej strony zestawia sprawozdanie z meldunków wszystkich domów blokowych i zgłasza je w formie pisemnej k-wi dzielnicy.

K-t domu samodzielnego pod względem O. P. L. przesyła omawiany wyżej meldunek wprost do k-ta dzielnicy.

Meldunek powinien w formie krótkiej i zwięzłej donieść o przebiegu napadu na terenie bloku (domu). Chodzi mianowicie o to, aby k-t dzielnicy zorjentował się na podstawie meldunku:

- 1) jakie bomby padły na terenie domu,
- 2) w jakiej ilości,
- 3) w jakim czasie,
- 4) jakie spowodowały straty.

Ponadto w punkcie 4 należy uwidocznąć: ogólne uszkodzenie domu przez pożar lub środki burzące, ilość rannych ewent. zabitych, ilość zagazowanych a) pozostawionych w domu, b) odesłanych do punktów ratowniczych lub szpitali.

Ewent. niewybuchy k-t powinien zabezpieczyć w sposób, gwarantujący ich nietykalność i usunąć ludzi, przebywających w pobliżu.

Meldunek do k-ta O. P. L. dzielnicy zasadniczo nie powinien zawierać nic więcej, ponad wskazane punkty, o ile jednocześnie nie zaszły na terenie domu wypadki i zjawiska, interesujące z ogólnego punktu widzenia.

Podawanie do wiadomości k-wi dzielnicy, jak była prowadzona akcja ratownicza, jakimi sposobami zostały zlikwidowane skutki napadu oraz informowanie o innych wypadkach, dotyczących wyłącznie danego domu, jest kategorycznie wykluczone. *Gdy dom nie ucierpiał podczas napadu, a jego mieszkańcy nie byli narażeni na żadne niebezpieczeństwo — nie należy nic zgłaszać k-wi O. P. L. dzielnicy.*

Po dokonaniu szczegółowej lustracji domu, k-t zadecyduje, czy zajdzie konieczność całkowitej lub częściowej ewakuacji mieszkańców domu, oraz ustali kolejność pracy, zmierzającej do usunięcia skutków napadu i zorjentuje się, czy podoła skutecznie to własnymi siłami, czy też niezbędną będzie pomoc.

W pewnych wypadkach pomoc może być udzielona przez sąsiadów, do czego należy dążyć w pierwszym rzędzie, w ostateczności zaś zwrócić się do k-ta dzielnicy; dotyczy to również k-ta O. P. L. bloku domów.

ZAGROŻENIE GAZOWE I JEGO LIKWIDACJA.

Stopień pośredniego zagrożenia gazowego zależy w dużej mierze od czasu, w ciągu którego będą parowały plamy chemiczne na terenie miasta. W związku z tem, k-ci O. P. L. do-

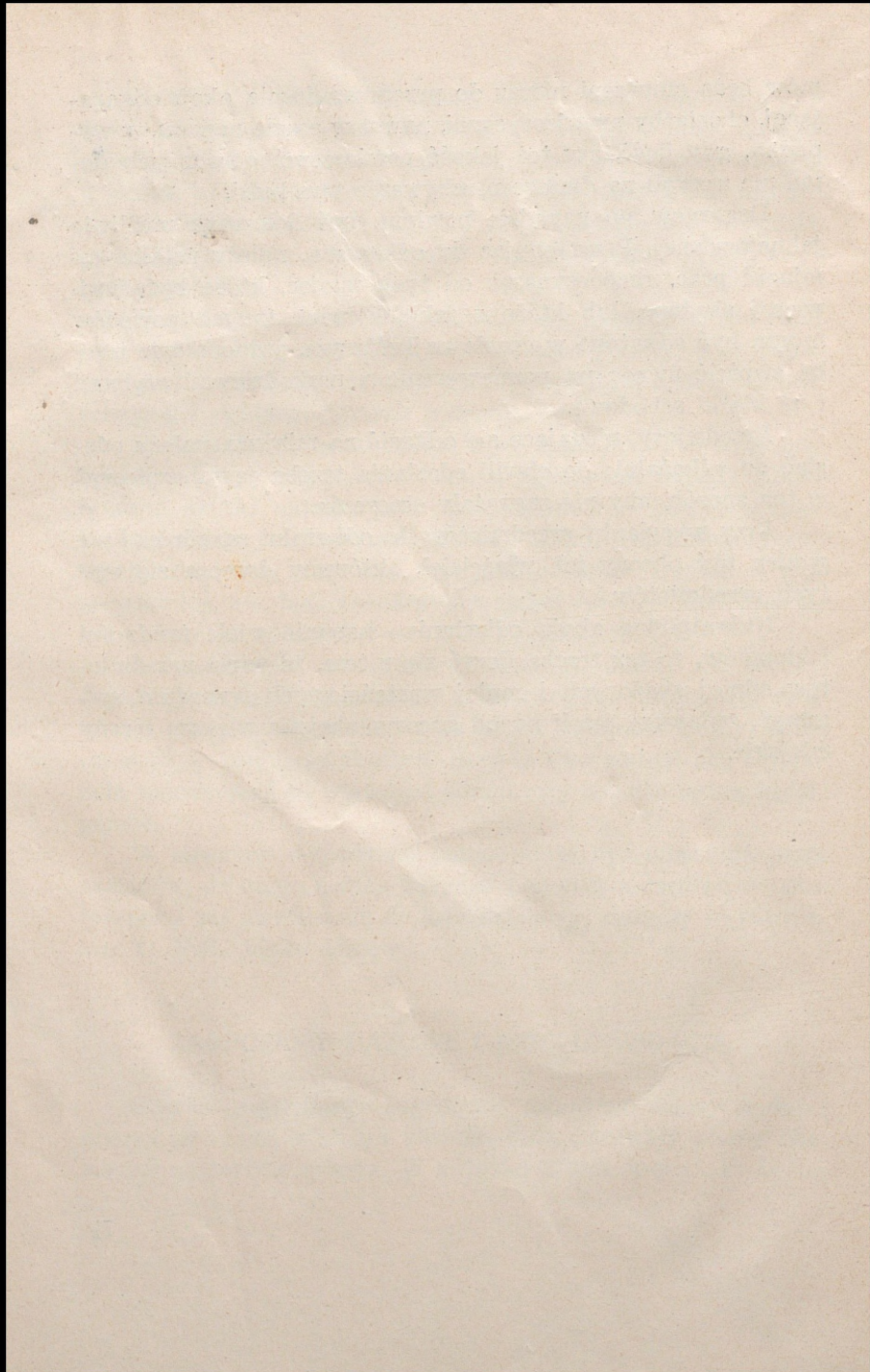
mów będą zmuszeni nieraz do przeprowadzenia akcji odkażającej, chociażby prowizorycznej, nawet w czasie napadu, w wypadku, gdy ilość, czy też jakość pomieszczeń ochronnych domu nie zezwoli na dłuższe przebywanie tam ludzi.

Degazacja po napadzie powinna być dokonana możliwie jaknajszybciej. Przystępując do odkażania, należy ustalić kolejność prac, rozpoczynając od tych miejsc, które będą najwięcej skażone, lub które z jakichkolwiek innych powodów muszą być odkażone w czasie najkrótszym, jednocześnie trzeba zwrócić uwagę na pomieszczenia z uszkodzonymi szybami i na klatki schodowe.

Przedmioty, niedające się odkazić na miejscu, należy odesłać do odkażalni; do chwili odesłania trzeba je zabezpieczyć w ten sposób, aby nie zagrażały otoczeniu.

Przy wysyłaniu przedmiotów do odkażalni zasadniczo powinien być obecny ich właściciel, któremu doręcza się spis tych przedmiotów.

Niewątpliwie akcja odkażania nasunie wiele trudności i kłopotów, to też trzeba liczyć się z tem, że wiele przedmiotów silniej skażonych i mniej wartościowych wypadnie zniszczyć, zwłaszcza jeżeli napad gazowy obejmie większe tereny miejskie.

ZAKOŃCZENIE.

Zagadnienie obrony przeciwlotniczej domów mieszkalnych staje się kwestją najbardziej żywotną z powodów następujących:

1) ilość domów mieszkalnych w każdym mieście jest niewspółmiernie duża w porównaniu z ilością innych obiektów miejskich;

2) w domach mieszkalnych gromadzi się element ludzki najmniej zdyscyplinowany, najbardziej wrażliwy na działanie środków napadu lotniczego i najtrudniejszy do opanowania w tej sytuacji, jaką może wytworzyć napad lotniczy w mieście;

3) charakter akcji obronnej zmusza do stworzenia takich warunków, aby każdy dom mógł bronić się samodzielnie. Pomoc miasta może być udzielona wyłącznie w tych wypadkach, gdy własne siły i środki domu okażą się niewystarczające do zlikwidowania skutków napadu;

4) Zorganizowanie obrony p-lotniczej domu ma duże znaczenie moralne, skoro bowiem mieszkańcy każdego domu będą wiedzieli, że mają zapewnioną pomoc na miejscu, wpłynie to uspokajająco i pozwoli w dużym stopniu na zachowanie rozwagi, nawet w najbardziej krytycznych chwilach;

5) na terenie nawet tak małej komórki obronnej, jaką będzie każdy dom (blok), improwizacja obrony p-lotniczej w ostatniej chwili jest nie do pomyślenia; prace przygotowawcze muszą być prowadzone systematycznie i wymagają

dłuższego czasu. Dorywcze organizowanie obrony pociągnęłoby w rezultacie nietylko nieobliczalne straty, lecz mogłoby uniemożliwić przeprowadzenie ogólnej akcji obronnej na terenie miasta.

Dostosowanie istniejących domów do tych wymagań, które stawia obrona p-lotnicza, sprawi, w niejednym wypadku, znaczne trudności, zwłaszcza o charakterze technicznym. Prócz tego wyłoni się cały szereg trudności natury organizacyjnej i wyszkoleniowej, które mogą być pokonane tylko w drodze wspólnego wysiłku wszystkich, zamieszkujących dany dom.

Prace przygotowawcze dadzą się streścić w ogólnych zarysach następująco:

- 1) uświadomienie wszystkich mieszkańców domu w celu zaznajomienia ich ze środkami napadu i ogólnymi zagadnieniami obrony, co przyczyni się do uodpornienia psychicznego i będzie bodźcem do wzięcia czynnego udziału w pracach O. P. L.;

- 2) wyszkolenie mieszkańców domu w takim zakresie, by ludność w pewnym stopniu umiała radzić sobie sama w krytycznej chwili napadu lotniczego;

- 3) zaznajomienie z temi pracami i czynnościami, które muszą być wykonane na terenie każdej rodziny;

- 4) zorganizowanie obrony p-lotniczej domu, jako takiego, t. zn. stworzenie aparatu wykonawczego, służb O. P. L. oraz pomieszczeń ochronnych, jak również pewne dostosowanie domów do wymagań obrony pod względem technicznym.

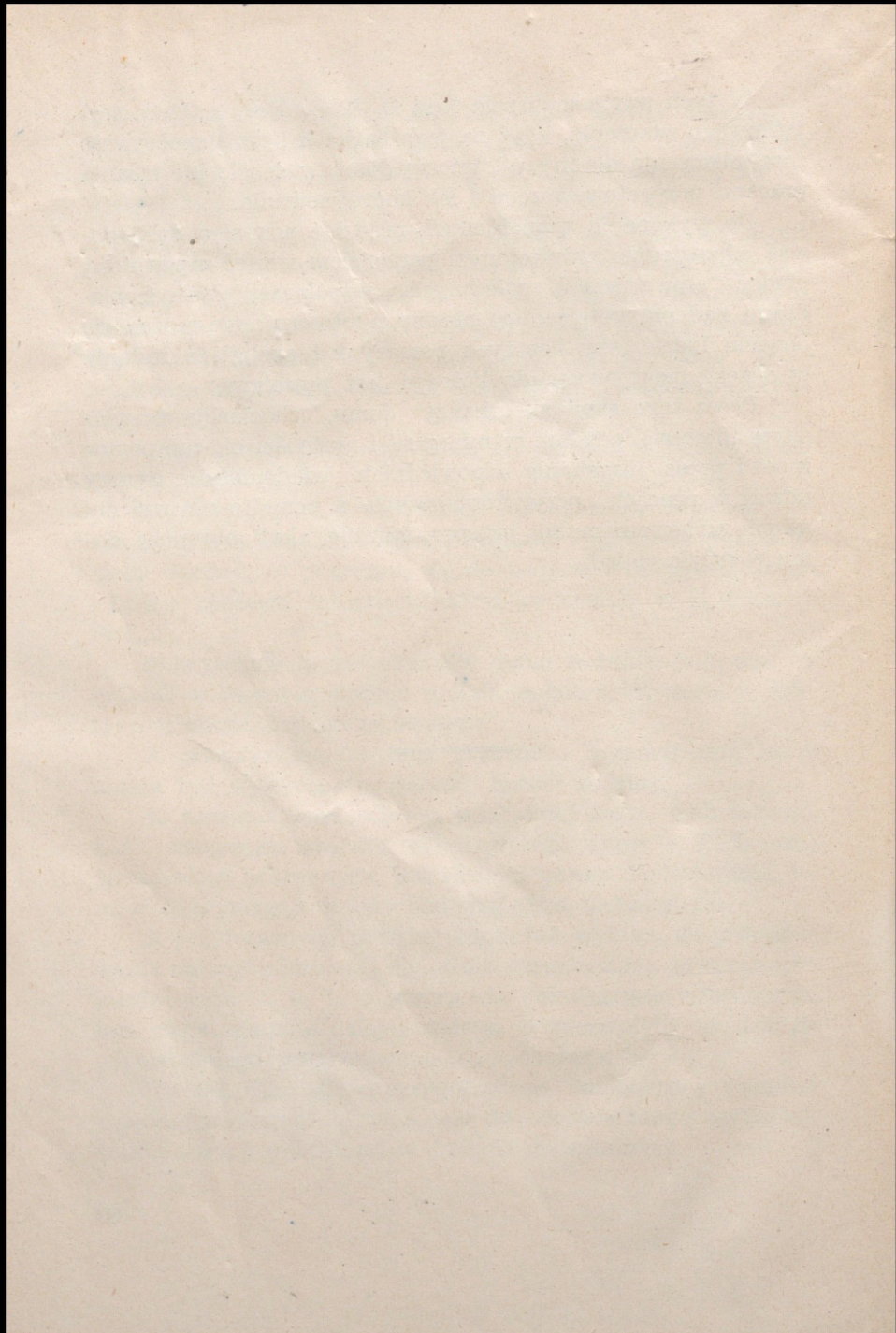
Z przytoczonych powyżej rozważań wynika, że przygotowanie obrony p-lotniczej domu nie ogranicza się do zorganizowania służb O. P. L. i stworzenia pomieszczeń ochronnych, lecz sięga znacznie dalej i zmierza w pierwszym rzędzie do odpowiedniego przygotowania samych ludzi.

To też cała akcja przygotowania samoobrony ludności cywilnej streszcza się właściwie do odpowiedniego zorganizowania obrony p-lotniczej w domach mieszkalnych.

W tych warunkach rola k-ta O. P. L. domu nabiera wyjątkowego znaczenia, gdyż na jego barkach będzie spoczywało zorganizowanie obrony p-lotniczej domu w sensie kierowania pracami przygotowawczymi i ich koordynowania.

Do wykonania zamierzonych prac k-t powinien dysponować odpowiednio wyszkolonym personelem i mieć zapewnioną pomoc stowarzyszeń społecznych, współpracujących z władzami nad przygotowaniem obrony p-lotniczej; nie można się bowiem ludzi, aby bez tych pomocy k-t spełnił te zadania w okresie pokojowym, do którego jest powołany.

Prócz tego sami mieszkańcy domu, chociażby we własnym interesie, powinni w miarę sił i możliwości okazać pomoc k-towi przez uzyskanie odpowiednich wiadomości i czynny udział w pracach przygotowawczych, a ponadto ułatwić mu swem zachowaniem się przeprowadzenie akcji obronnej domu w czasie napadu.

SPIS RZECZY.

	Str.
Przedmowa	3
Wstęp	5
1. Znaczenie samoobrony przeciwlotniczej	7
2. Komórki organizacyjne samoobrony p-lotniczej	7
3. Samowystarczalność obiektów miejskich pod względem O. P. L.	9
4. Bloki O. P. L. domów mieszkalnych	10
5. Zasady organizacji obrony p-lotniczej domów mieszkalnych	12
6. Kierownictwo akcją obrony domu w czasie napadu lotniczego	17
7. Wyznaczanie k-tów O. P. L. domów mieszkalnych	18
8. Organizacja pracy i jej metody przy przygotowaniu obrony p-lot- niczej domu	19
9. Podział całokształtu prac O. P. L. domu na dwa etapy	20
10. Zaznajomienie się k-ta z terenem domu	21
11. Zorganizowanie akcji uświadamiającej i szkoleniowej dla miesz- kańców domu	23
12. Organizacja służb O. P. L. domu	27
13. Plan gaszenia światła	30
14. Plan łączności	30
15. Instrukcja O. P. L. dla mieszkańców domu	32
16. Charakter planu obrony p-lotniczej	35
17. Szczegółowa organizacja elementów obrony p-lotniczej na te- renie domu:	36
zorganizowanie alarmowania domu	36
organizacja obrony p-pożar. domu	43
zorganizowanie obrony p-gazowej na terenie domu	44
organizacja służby rat.-san. na terenie domu	48
organizacja służby technicznej na terenie domu	49
18. Dobór członków poszczególnych służb O. P. L. domu	51
19. Zakres prac O. P. L. na terenie domu w okresie pokojowym i w okresie pogotowia O. P. L.	53

20. Uprawnienia K-ta O. P. L. domu	54
21. Rejestracja skutków napadu przez domowe posterunki służby al-rej.	54
22. Likwidacja skutków napadu przez służby O. P. L. domu . . .	55
23. Kierowanie akcją obronną domu w wypadku nieobecności k-ta	55
24. Zakres przygotowań O. P. L. domu	57
25. Przewidywanie stopnia zagrożenia domu na podstawie zna- jomości terenu i stanu obronności domu	57
26. Lokal K-ta O. P. L. domu	59
27. Ćwiczenia obrony p-lotniczej na terenie domu	60
28. Streszczenie obowiązków K-ta O. P. L. domu w okresie przy- gotowawczym	61
29. Organizacja O. P. L. bloku domów	61
30. Okres pogotowia O. P. L. — czynności K-ta domu i kierow- ników służb	65
31. Czynności K-ta i służb O. P. L. domu z chwilą zaalarmowania miasta	67
32. Okres napadu lotniczego — praca K-ta i służb O. P. L. domu	68
33. Odwołanie alarmu lotniczego na terenie domu	72
34. Czynności K-ta O. P. L. po odwołaniu alarmu na terenie domu	75
35. Zagrożenie gazowe i jego likwidacja	76
36. Zakończenie	79

